

3.4.2024

Ympäristösopimus ja luomupäivä

MaaseutuHarava2

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

ProAgria
Itä-Suomi

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimukset sekä kosteikkojen hoitosopimukset 2024

Riikka Klemola

Anne Soppa

5.3.2024

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Uusien sopimusten haku ja asetusmuutokset

Asetukset

- 15.2.2024 hyväksytty:
  - Hakuasetus: Valtioneuvoston asetus ympäristökorvauksen, luonnonhaittakorvauksen, luonnonmukaisen tuotannon korvauksen ja ei-tuotannollisia investointeja koskevan korvauksen hakemisesta vuonna 2024 (80/2024)
    - <https://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2024/sk20240080.pdf>
    - <https://www.finlex.fi/sv/laki/kokoelma/2024/fs20240080.pdf>
  - 1.2.2024 hyväksytty:
  - Valtioneuvoston asetus ympäristökorvauksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta (63/2024)
    - <https://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2024/sk20240063.pdf>
    - <https://www.finlex.fi/sv/laki/kokoelma/2024/fs20240063.pdf>
- > Sovelletaan 2024 alkaen uusiin sopimuksiin ja toimenpiteisiin

Uudet sopimukset

- Uusia maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimuksia ja kosteikkojen hoitosopimuksia voidaan tehdä 2024
- Uutta sopimusta Vipu-palvelussa voi hakea sellainen tila,
  - jolla ei ole voimassa olevaa vastaavaa sopimusta vuodelta 2023 tai
  - jolla on maatalousluonnon ja maiseman hoidon sopimus, voit kuitenkin hakea kosteikkojen hoitosopimusta ja päinvastoin tai
  - joka on perunut vuonna 2023 hakemansa sopimuksen, mutta alat olisi hyväksyttävissä sopimukseen tai
  - jonka vuonna 2023 hakemaan sopimukseen ilmoitetut lohkot on hylätty maastokatselmoinnissa ja lohkot on nyt peruskunnostettu sopimuksen vaatimusten mukaisiksi tai
  - joka peruskunnostaa ensin sopimuslohkot 2024 vuoden aikana sopimuksen toimenpiteillä
- Sopimusehdot RV:n sivuilla päivitetään maaliskuun loppuun mennessä: [Moma-sopimus](#) ja [Kosteikkojen hoitosopimus](#)

Lisäalat voimassa oleviin sopimuksiin

- Jos tilalla on voimassa oleva sopimus, voi sopimuksen lisäaloiksi hakea:
  - Lohkoja, joita ei hyväksytty 2023 maastokatselmoinnissa sopimukseen ja jotka on nyt kunnostettu sopimukseen kelpaaviksi (esim. ruovikkoiset alueet)
  - Hallinnassa olevia lohkoja, joita ei muistanut hakea viime vuonna sopimukseen
  - Hallintaan tulleita uusia, sopimuksen vaatimukset täyttäviä lohkoja
- Lisäala on haettavissa peltotukien haun yhteydessä.
  - Hakemisessa ei ole hehtaarirajoitetta.
  - **Lisäalaa ei voi hakea kasvattamalla olemassa olevaa peruslohkoa.**
  - Hakemukseen on liitettävä hoitosuunnitelma ym. pakolliset liitteet.
  - Lisäalana haetut lohkot ovat voimassa alkuperäisen sopimuskauden loppuun asti.

Vuokrasopimus ajoissa kuntoon, jos lisäalat on vuokrattu. Laidunkäyttösopimus ei käy alan hallinnan osoittamiseen.

Tarkennetut kohdat Vna 78/2023

- 35 § Hoitosuunnitelma: Kosteikkojen hoitosuunnitelmaan vaaditaan jatkossa rakennepiirustus
- 41 § Uuden luonnonsuojelulain mukaiset pykälät vähimmäistason vaatimuksissa Moma-sopimuksissa
- 44 § Hoitosuunnitelman mukainen laidunnus tai niitto ja niittojätteen korjuu on tehtävä sopimusvuonna viimeistään 15 päivänä syyskuuta.

Tarkennetut kohdat Vna 78/2023

- 45 §
  - Aitaamistoimenpiteen tarkennus: Vesistön puoleisia lohkon reunoja ei tarvitse aidata. Aidan on oltava kiinteä aita, joka koostuu tolpista ja vähintään kahdesta langasta tai verkosta ja sen on oltava koko sopimuskauden kestävä.
  - Petoaitatoimenpiteen tarkennus: Petoaita on rakennettava siten, että petojen pääsy aidattavalle alueelle estyy. Petoaidan on oltava riistakeskuksen ohjeiden mukainen.
  - Peruskunnostusraivauksen saa toteuttaa seuraavan kalenterivuoden 30 päivään huhtikuuta asti.

Tarkennetut kohdat Vna 78/2023

- 46 § Sopimukseen kuuluvan lohkon, (joka ei ole rehevöitymiselle altis), laiduntaminen on mahdollista 2024 alkaen muun sellaisen niukkaravinteisen nurmilohkon kanssa, joka ei kuulu tilan viljelykiertoon sopimuskauden aikana.
- 48 § Uuden luonnonsuojelulain mukaiset pykälät vähimmäistason vaatimuksissa kosteikkojen hoitosopimuksissa.
- 49 § direktiiviviittausmuutoksia

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Vipu-palvelu sopimuksissa

Lisäalojen hakeminen Vipu-palvelussa **Luonnos**

Lohkotiedot Hakijan tiedot Haettavat tuet Luomu ja sopimukset Lohkotietojen yhteenveto Maatilan tiedot Vipuneuvoja Yhteenveto ja lähetykset

Luonnollisen tuotannon sitoumus Maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimus Kosteikkojen hoitosopimus

Maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimus 2023

Yhteenveto

Muokkaa

Sopimuslohkot

Tunnus	Nimi	Pinta-ala (ha)	Maankäyttölaji	Lohkon hallinta
0910036418	Viksten	1,20	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa
0910036418	Lastvik	1,20	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa
0910036418	Tryvik	1,20	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa
0910036418	Henttinen	1,20	Metsämaa	Omistuksessa

Hae sopimukselle lisäaloja

Näytä liitteet

Maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimus

Sopimukselle haettavat peruslohkot

Tunnus	Nimi	Pinta-ala	Lohkon tyyppi	Maankäyttölaji	Lohkon hallinta	Toiminnot
☐	0910036418	Lisä_ala_1	1,20	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa	
☐	0910036418	Lisä_ala_2	1,21	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa	
☐	0910036418	Lisä_ala_3	1,22	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa	
☐	0910036418	Lisä_ala_4	1,23	Metsämaa	Omistuksessa	

+ Lisää liite

Peruuta

Tallenna

Lisäalojen hakeminen Vipu-palvelussa **Luonnos**

- Lisäaloista liitetään hoitosuunnitelma mukaan, jos lohko ei ole vuonna 2023 palautetussa hoitosuunnitelmassa.
- Lisäaloihin tehdään maastokatselmointi 2 vuoden kuluessa.

Täyttöohjeet Tulosta yhteenveto

[← Takaisin](#) **Maatalouden ja maiseman hoitosopimus**

Lohkotiedot Hakijan tiedot Haettavat tuet Luomu ja sopimukset Lohkotietojen yhteenveto Maatilan tiedot Vipuneuvoja Yhteenveto ja lähetykset

Luonnonmukaisen tuotannon sitoumus **Maatalousluonnos ja maiseman hoitosopimus** Kosteikkojen hoitosopimus

▼ Maatalousluonnos ja maiseman hoitosopimus 2023

⚠ Läheta kaikki liitteet hakuaihana.

Yhteenveto [Muokkaa](#)

Sopimuslohkot

Tunnus	Nimi	Pinta-ala (ha)	Maankäyttölaji	Lohkon hallinta	Ensimmäinen vuosi
▶ 0910036418	Viksten	1,20	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa	2023
▶ 0910036418	Lastvik	1,20	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa	2023
▶ 0910036418	Tryvik	1,20	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa	2023
▶ 0910036418	Henttinen	1,20	Metsämaa	Omistuksessa	2023
▶ 0910036418	Lisä_ala_1	1,20	Luonnonlaidun ja -niitty	Omistuksessa	2024

[Hae sopimukseen lisäaloja](#)
[Näytä liitteet](#)

Aitaus- ja petoaitaustoimenpiteen ilmoittaminen Vipu-palvelussa

[Palaa hakemuksen/ilmoituksen valintaan](#) **Hae/ilmoita - Peltotukien haku**

[Täyttöohjeet](#) [Tulosta yhteenveto](#)

Lohkotiedot Hakijan tiedot Haettavat tuet Lohkotietojen yhteenveto Maatil

Peruslohkolista

52	Poik	0,36
53	Kc	0,49

A 1,73 ha

Kasvi *
Ympäristösopimusala, puustoinen tai muu ala

Luomun vaihe *
1. vuoden siirtymävaiheessa

Ympäristökorvauksen toimenpiteet

- Aitaus-toimenpide
- Kunnostusraivaus-toimenpide
- Petoaitaus-toimenpide

Ilmoita ko. kasvulohkolle tarvittavan aidan pituus metreinä.

Aidan pituus *
 m

Pakollinen kenttä: *

Peruuta **Tallenna**

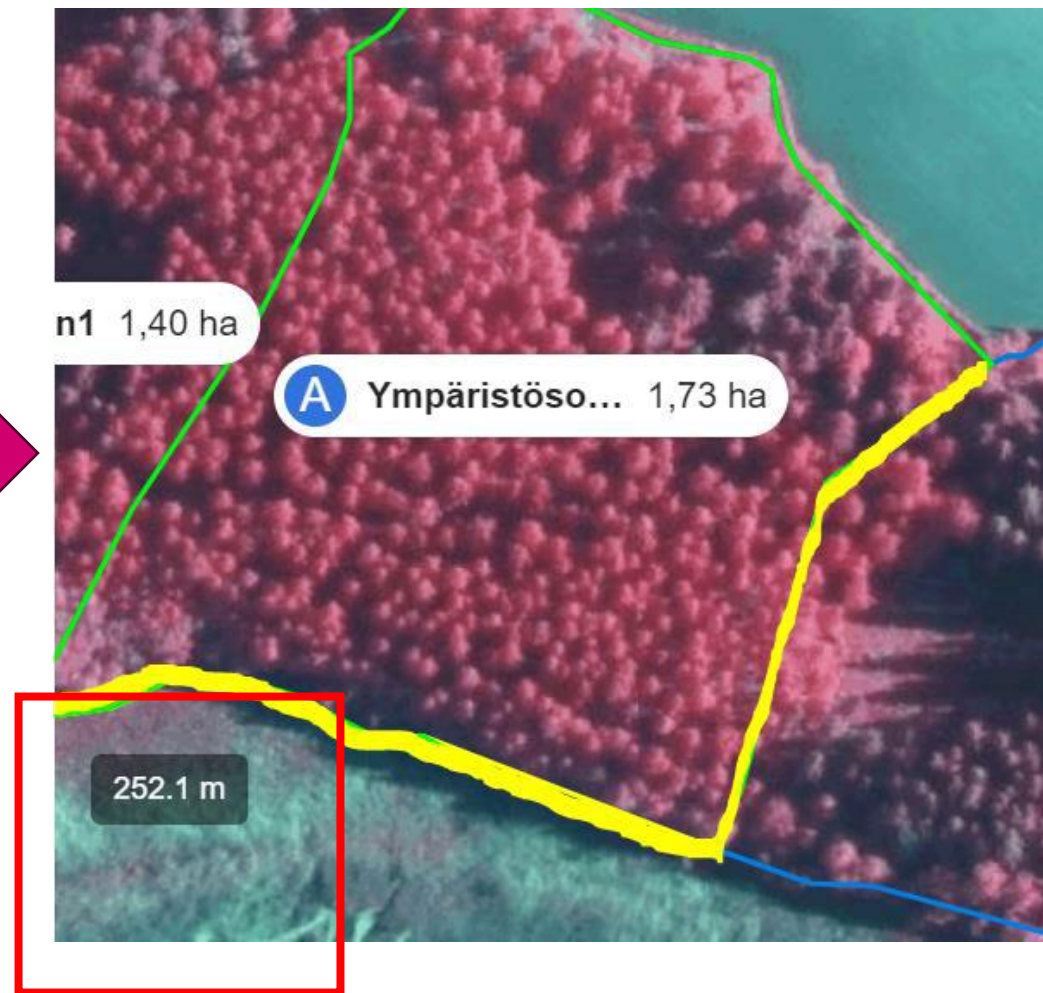
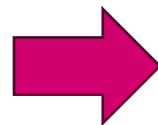

Aitaus- ja petoaitaustoimenpiteen ilmoittaminen Vipu-palvelussa

Uutta! aitaus- ja petoaitaustoimenpiteen ilmoittamisen yhteydessä ilmoitetaan aidan metrimäärä. Sen voi ilmoittaa kahdella tapaa:

- Kokonaismetrimäärä jollekin lohkoista, jotka aidataan.
- Erikseen jokaiselle aidattavalla lohkolle osuva metrimäärä aidasta

Metrit voi mitata Vipun karttatyökalun avulla ”mittaa etäisyys (oikean alareunan työkalut)

Kunnostusraivaustoimenpiteen ilmoittaminen Vipu-palvelussa

Kasvulohkot

A 1,73 ha

Kasvi

Ympäristösopimusala, puustoinen tai muu ala

Luomun vaihe

1. vuoden siirtymävaiheessa

Ympäristökorvauksen toimenpiteet

Aitaus-toimenpide

Aidan pituus

252 m

Lisätiedot

-

Lisää uusi kasvulohko

Piirrä kunnostusraivaus-
toimenpiteestä oma
kasvulohko, lisää kasvi
tiedot ja tallenna.

Lisää kasvitiedot

Lisää kasvulohkoille kasvitiedot.

✓ **Kaikilla lohkoilla on kasvitiedot**

A B

← **Kasvulohko B 0,28 ha** →

Kasvi *

Ympäristösopimusala, puustoinen tai n ▼

Luomun vaihe *

Ei ole luomutuotannossa ▼

Ympäristösopimusalan toimenpiteet

- Kunnostusraivaus -toimenpide
- Aitaamis -toimenpide
- Petoaita -toimenpide

Lisätiedot

Sopimuslohkojen kasvit pitää ilmoittaa oikein

Moma-sopimuslohko:

- Lohkolla on puita **alle 50 puuta/ha** ja lohko täyttää muuten pysyvän nurmen vaatimukset
- Maankäyttölaji on luonnonlaidun ja –niitty
- Lohkon kasviksi ilmoitetaan

Ympäristösopimusala pysyvä nurmi

Moma-sopimuslohko:

- Lohkolla on puita **yli 50 puuta/ha**, eikä lohko täytä pysyvän nurmen vaatimuksia
- Maankäyttölaji on metsämaa tai muu alue
- Lohkon kasviksi ilmoitetaan

Ympäristösopimusala puustoinen tai muu ala

Sopimuslohkojen kasvit ja muutosvaihe

Kosteikkojen hoitosopimus

- Lohko on haettu tai haetaan kosteikon hoitosopimukseen
- Maankäyttölaji on muu alue
- Lohkon kasviksi ilmoitetaan

Ympäristösopimusala kosteikko

Muutosvaiheessa viimeistään 2.10 tuenhakija voi:

- muuttaa kasvia Vipussa (perua tuen)
- perua toimenpiteen, poistamalla toimenpiteen rastin lohkotiedoista
- lisätä toimenpiteen, lisäämällä toimenpiteen rastin lohkotietoihin
- poistaa tai lisätä lohkon sopimuksesta ilmoittamalla ELY-keskukseen
- muuttaa kasvulohkon rajoja (kunnostusraivaus)

Kasvien ilmoittaminen, jos sopimuslohko on maastokatselmoitu

- Vipu-palvelun esitäytössä lohkolle täytetään automaattisesti maastokatselmoinnissa todettu kasvi
- Jos maankäyttölaji on väärin lohkolla, eikä maastokatselmoinnissa todettua kasvia voi esitäytössä tuoda, kasvikohta jää tyhjäksi
- Maankäyttölaji pitää käydä muuttamassa maastokatselmoinnissa todetun kasvin mukaiseksi
- Kaikille maastokatselmoituille lohkoille tehdään ristiintarkastusajo 2023 todetun kasvin ja ilmoitetun kasvin osalta.

Pysyvä nurmi? -> katselmoinnissa todettu kasviksi ympäristösopimusala puustoinen tai muu ala

- Lohkon voi ilmoittaa pysyvän nurmen kasvilla ainoastaan silloin, kun se varmasti täyttää pysyvän nurmen vaatimukset
  - Jos lohko on maastokatselmoinnissa todettu kasvina ympäristösopimusala puustoinen tai muu alue, mutta lohko kunnostuksen ja muutaman vuoden hoidon jälkeen täyttää pysyvän nurmen vaatimukset.
- Kasvin voi muuttaa, mutta lohkosta on lähetettävä valokuva ELY-keskukseen.

Pysyvän nurmen vaatimukset maankäyttölajiltaan luonnonlaidun ja-niittyä olevalla lohkolla: [Maatalousmaa, perus- ja kasvulohkot](#)

Perinnebiotooppi karttataso

- **Sinisellä** merkillä näkyy valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaaksi inventoidut lohkot
- **Mustalla** merkillä alueet, jotka on inventoitu, mutta eivät täytä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaan perinnebiotoopin kriteerejä vaan ovat tavallisia perinnebiotooppeja
- **Harmaalla** merkillä näkyviin lohkoihin tarvitaan ELY:n Y-vastuualueen lausunto.
- Vipussa ei näy tasojen selitykset

Lohkon tiedot Haetut lohkot **Karttatasot**

Karttatasot

- Peruslohko
- Peruslohko päällekkäisyys
- Maatila
- Vapaakorjaus
- Aputaso

Taustakartat

- perinnebiotooppi **i** **×**
  - Ympäristösopimus, (ylempi)
  - Ympäristösopimus, (alempi)
  - Ympäristösopimus, (lausunto)
- uusimmat_kuvat **i** **×**
- Maastokartta **×**

Piilota sivupalkki

Vipu-palvelun karttatasot

- Vipu-palvelun karttatasoilla ei ole selityksiä, jos karttaan liittyy monta erilaista tasoa.

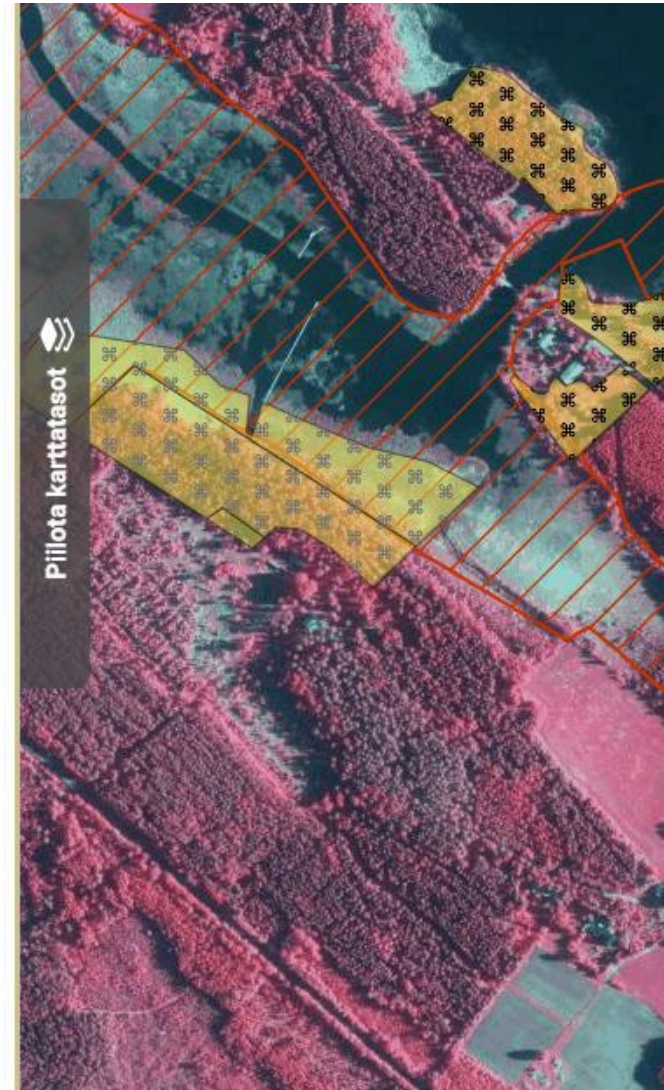
Lisää kartalle oma aineisto

Karttatasot

- Edellisen vuoden peruslohkot
- Edellisen vuoden kasvulohkot
- Kiinteistörajat
- Kiinteistötunnukset
- Vipu-vesistöt
- Pohjavedet
- Perinnebiotooppi
- Natura 2000
- Kaltevuus
- Merialueet
- Suojavyöhyke

Taustakartat

- Ilmakuva
- Maastokartta

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Muutokset voimassa olevaan sopimukseen

Välivuodesta ilmoittaminen

- Laidunnuksessa voidaan pitää sopimuskauden aikana vuoden tauko loispaineen pienentämiseksi tai uhanalaisen lajin säilymisen edistämiseksi.
- -> ilmoitetaan kirjallisesti ELY-keskukseen ja ilmoitetaan ko. lohko kasvilla ”tuen peruminen”

Lohkon poistaminen sopimuksesta

- Lohkon voi poistaa sopimuksesta, jos ei voi jatkaa sopimukseen hyväksytyillä lohkoilla hoitosuunnitelman mukaista hoitoa.
-> asiasta pitää ilmoittaa ELY-keskukseen vapaamuotoisella hakemuksella peltotukien haun aikana.
- Lohkon poistamisesta ei aiheudu takaisinperintää.

Lohkon hallinnan siirto

- Sopimuksesta voi poistaa lohkon, jos lohko poistuu tuenhakijan hallinnasta sopimuskauden aikana esimerkiksi yllättävän vuokrasopimuksen irtisanomisen takia.
- Asiasta pitää ELY-keskukseen 15 työpäivän kuluessa. ELY-keskus poistaa lohkon sopimuksesta ilman takaisinperintää.

Muutokset eläinten määrässä

- Jos sopimusalueelle hyväksyttävä eläinmäärä vähenee tai eläinlaji vaihtuu sopimusaikana, pitää hoitosuunnitelmaa tarkentaa siten, että saavuttaa tavoitteet.
- Hoitosuunnitelmaan tehtävistä tarkennuksista ilmoitetaan ELY-keskukseen peltotukien hakuaikana.

Muutos arvoluokkaan

- Jos sopimusalueen hoito on tuottanut tulosta ja ELY-keskuksen Y-vastuualueelta on käyty inventoimassa alue ylempään arvoluokkaan, voi sopimuslohkolle hakea arvoluokan muutosta.
- Arvoluokan korotusta haetaan vapaamuotoisesti ELY-keskuksesta peltotukien haun aikana. Korvaus lohkosta maksetaan ylemmän arvoluokan mukaisesti seuraavasta sopimusvuodesta alkaen.

Sopimuksesta voi luopua vain poikkeustapauksissa

- Ympäristösopimuksesta voi luopua ainoastaan ylivoimaisen esteen tai poikkeuksellisen olosuhteen takia
Esim. jos hoitosuunnitelmaan kirjattu laiduntaminen ei ole mahdollista luonnonolosuhteiden, ylivoimaisen esteen tai sopimusalueen luontoarvoille aiheutuvan haitan vuoksi.
- Ilmoitus sopimuksesta luopumisesta on tehtävä kirjallisesti ELY-keskukseen 15 työpäivän kuluessa siitä, kun ilmoitus on mahdollista tehdä. Esitä samalla kirjalliset todisteet.
- Jos luopuu sopimuksesta ennen sopimuskauden päättymistä, uusi vastaava sopimus voidaan jättää tekemättä, kunnes kaksi vuotta on kulunut luopumisesta.

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

1- vuotiset toimenpiteet

Yksivuotiset toimenpiteet

- Hoitosuunnitelmassa kerrotaan -> voi toteuttaa kullakin loholla korkeintaan kerran sopimuskauden aikana.
- Aitaamis- ja/tai kunnostusraivauskorvaus sekä petoaitakorvaus maksetaan lohkolle vain yhtenä vuotena sopimuksen aikana.
- Katselmoidaan hakuvuonna
  - varmistetaan alueen tukikelpoisuus, jos kyseessä on uusi lohko ja aitaustoimenpiteiden ja raivaustoimenpiteiden tarve,
  - selvityspyyntö valmistumisesta: aitaustoimenpiteiden määräaika 31.12(peruminen viimeistään 15.1) hakuvuonna ja kunnostusraivaustoimenpiteille 30.4 hakuvuonna (peruminen viimeistään 15.5).
  - Jos aitausta ei ole tehty, eikä aluetta ole tällöin päästy laiduntamaankaan, lohko hylätään sopimushakemukselta

Hyväksyttävä aitaustoimenpide

- Aitaus on tehty sellaisesta materiaalista, että sen voi olettaa kestävän koko ohjelmakauden loppuun saakka.
- Aidan on oltava kiinteä aita, joka koostuu tolpista ja vähintään kahdesta langasta tai verkosta.
- Poiskerättävät aidat, ei ole pääsääntöisesti hyväksyttäviä -> langat on sallittu kerätä pois, jotta hirvet ym. ei riko koko aitaa.
- Korvausta ei myönnetä vain osaan aidasta.
- Korvaus sisältää kaiken materiaalin ja työn, mitä aitaaminen vaatii sekä mahdollisen portin. Portin toteuttaminen muulla rahoituksella ei ole sallittua.
- Aitaus aloitettu tai tehty kokonaan toisella julkisella rahoituksella?
- Vesistön puoleisia lohkon reunoja ei tarvitse aidata.

Aitaustoimenpide

- 78/2023 Ympäristökorvauksen VNA:lla 45 §:ssä” puhutaan lohkokokohtaisuudesta...
saa toteuttaa kullakin lohkolla korkeintaan kerran sopimuskauden aikana
- Ilmoitetaan toimenpiteen sisälle jääville peruslohkoille Vipun lohkotiedoissa (rasti ruutuun) samalla ilmoitetaan kokonaismetrimäärä.
- Aitaustoimenpide voi mennä tukikelvottomankin alan puolella vähän, jos
  - tuenhakija ei ole osannut linjata tukikelpoista alaa oikein.
  - aitausta ei voi tehdä kivikkoisuuden takia tukikelpoisen alan puolelle.
- Poikkeus vesialueesta on myös sopimusehdoissa.

Aitaustoimenpide

- Laitumen nurkkatolpat pitää olla hyvin tehty ja vahvat
- Aitauksesta tulee vahva, kun tolppien väliä pienennetään -> hyvä tolppien väli voisi olla 5-7 m.
- Aitaus tulee olla tehtynä siten, että se kestää ainakin 5-7 vuotta.
- 2 lankaa tulee olla
- kiinteät portit kertoo aina siitä, että aitaus on tehty kestävämpään pidempää käyttöä.

Petoaitaustoimenpide

- Petoaitaustoimenpide voidaan hakea ja myöntää, vaikka ei ole tapahtunut aiempaa vahinkoa, eikä aluetta löydy Luken petohavainnoista.
- Jos tuenhakija on saanut esim. Riistakeskukselta tai Susi-Life-hankkeelta petoaidan korvausta varten materiaalit, petoaitakorvausta ei myönnetä.
  - > kaksinkertainen rahoitus
- Jos alueella on suurpetojen aiheuttama uhka, vahinkoja voi tarkastella riistavahinkorekisteristä, onko hakija saanut petovahinkokorvauksia + apuna Luken havaintorekisteri.
  - > Jotta sopimus voidaan tehdä, vaaditaan tuenhakijaa selvittämään hoitosuunnitelmassa, miten aikoo uhkaan varautua. Aikooko varautua petoaidalla, laumanvartijakoirilla tms. Suunnitelmassa pitäisi olla jotain sanottu, ennen kuin sopimus voidaan ko. alueelle myöntää.

Petoaitatoimenpidettä ei voida hyväksyä

Jos maastokatselmoinnissa todetaan, että

- petoaita on toteutettu jo edellisenä vuonna
- petoaita on ns. pätkäaita, esim. rajautuu jokeen tai vesistöön, jonka puoleista reunaa ei ole aidattu
- petoaita on kokonaan tai osin toteutettu muulla rahoituksella, esim. MH:n oma tekemä aita tai Riistakeskuksen materiaaleilla
- olemassa olevaa tavanomaista aitaa on vahvistettu
- petoaitaus toteutetaan vain osan lohkon aitaamisella

Petoaitaustoimenpide; sähköistetty verkkoaitaaminen

- Riistakeskuksen ohjeen mukainen petoaita hyväksytään
- <https://riista.fi/wp-content/uploads/2018/11/Ohjeita-suurpetoaidan-pystytykseen.pdf>
- Korvausta ei myönnetä vain osaan aidasta.
- Korvaus sisältää kaiken materiaalin ja työn, mitä aitaaminen vaatii sekä mahdollisen portin.
- Susi-Life-hanke tekee ja kustantaa sähköistyksen lammasverkkoon

Ylivoimainen este, jos petovahinko petoaidasta huolimatta

- Yleisesti pitää menetellä, kuten f.m tilanteiden henki on, eli tapauskohtaisesti ELY-keskuksessa käydään aina läpi, mikä on ollut yllättävää, mihin tuenhakija ei ole voinut varautua.
- f.m tilanteesta päätettäessä ELY-keskuksessa tarkastellaan:
  - laidunnettavalle alueelle on tehty asianmukainen petoaita siten kuin riistakeskus ohjeistaa, ja johon ohjeistukseen myös sopimusehdoissa viitataan
  - aita on hoidettu siten kuin riistakeskus ohjeistaa (heinä on niitetty, virta kulkee langoissa, eikä maakosketusta tapahdu)
  - mikäli osa laidunalueesta on vesistön puolella, vesistön puoli on myös aidattu petoaidalla. Petoaita tulee kiertää kokonaan aidattavan alueen ympäri. Tämä on myös riistakeskuksen kanta.
  - ELY-keskuksen tarkastaja tai sopimuskäsittelijä on käynyt petovahinkoalueella ja todennut petoaidan asianmukaiseksi ja aitauksen hoidon olleen riittävän huolellista

Ylivoimainen este

- Mikäli ylivoimaisen esteen edellytykset täyttyvät, ko. laidunalueen voisi halutessaan poistaa sopimuksesta ilman takaisinperintää.
- Jos tuenhakija haluaa pitää lohkon sopimuksessa, silloin tulee aluetta joko laiduntaa tai niittää ja mahdollisesta hoitotoimenpiteen muutoksesta tulee ilmoittaa ELY-keskukseen.
- Alaa saa kuitenkin vähentää sopimuksesta, jos sen hoito ei enää jatku
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2021/2116.
- Laissa 1333/2022 13 §:ssä on säännökset mahdollisista sitoumuksen ja sopimuksen lakkaamisesta.

Kunnostusraivaus

- Sopimusala tulee olla sopimukseen hyväksyttävää alaa, johon toimenpide liittyy
- Hoitosuunnitelmassa todettu raivauksen tarpeellisuus ja perustelut, jota verrataan tilanteeseen maastossa
- Kunnostusraivauksen tarve ei saa olla edellisen voimassa olleen sopimuksen ylläpitöraivauksen laiminlyönnistä johtuvaa.
- Raivaus ei voi olla myöskään toisella hankkeella toteutetun raivauksenloppuun saattamista.
- Tuenhakijalla on aikaa toteuttaa kunnostusraivaus huhtikuun loppuun mennessä tukivuonna (1.5-30.4 = tukivuosi).

Muulla julkisella rahoituksella tehdyt kunnostustoimenpiteet:

- **Sopimus voidaan tehdä, jos:**
  - Kunnostustoimenpiteet (muilla kuin Moma-sopimuksen rahoituksilla) on tehty eikä ne ole kesken ja laidunnus voidaan näillä lohkoilla aloittaa 1.5 alkaen.
  - Jos laidunnusta ei voi aloittaa 1.5 alkaen, sopimusta tulee hakea uudestaan seuraavana vuonna. Koskee sekä aitaamista, laidunnuksen aloittamisen mahdollistavaa raivaamista, että muita peruskunnostustoimia, jotka mahdollistavat laidunnuksen aloittamisen.
  - Lähtökohtaisesti MH:n sopimuksissa ei voida maksaa 1-v aitaustoimenpiteestä eikä 1-v kunnostusraivaustoimenpiteestä, jos aidat ja puusto eivät vuokrasopimuksen mukaan ole tuensaajan hallinnassa.

Metsähallituksen kunnostustoimenpiteet:

- Vuokrasopimuksessa: tuenhakijan vastuut ja MH:n vastuut
  - Kenen vastuulla aitaaminen => Esim. jos aitaaminen on kokonaan tuenhakijan vastuulla, tuenhakija voi hakea siihen 1-v aitaustoimenpidettä. Jos aitaus on MH:n omaisuutta, 1 v toimenpidettä ei voi hakea
  - Kenen vastuulla kunnostusraivaukset = Jos kesken kauden tulee tilanne, että isompaa raivausta pitää tehdä, koska esim. eläimet eivät ole hoitaneet aluetta siten kuin oli ajateltu, hoitosuunnitelmasta pitäisi löytyä kirjaus tälle ja se, että kenen vastuulla. Jos alue on tuensaajan hallinnassa ja vastuulla, niin voidaan maksaa sopimuksen kautta. Jos puusto MH:n hallinnassa ja vastuulla, niin ei kuulu sopimukseen.
  - Kenen vastuulla puiden poisto = puustonhoidolliset toimenpiteet (isot puut), jotka eivät estä laidunnuksen aloittamista, mutta pitää kuitenkin tehdä, jotta alue täyttää jatkossakin sopimuksessa metsälaitumen kriteerit. Jos alue on tuensaajan hallinnassa ja vastuulla, niin voidaan maksaa sopimuksen kautta. Jos puusto MH:n hallinnassa ja vastuulla, niin tuenhakija ei voi hakea 1-v raivaustoimenpidettä.

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Moma-sopimuksen tukeen oikeuttavan alan kriteerit

Hyväksyttävän alan arviointi

- Alalla tulee olla selviä edellytyksiä luontaisen **maatalousympäristön** lajiston tai maiseman tulokselliseen edistämiseen hoitosuunnitelmassa esitetyillä hoitotoimenpiteillä.
- Ympäristösopimuksen korvaus maksetaan tehdystä työstä/toimenpiteiden toteuttamisesta = laidunnuksesta, niitosta (sis. niittojätteen poiskorjuun) ja ylläpitoraivauksesta (sis. ylläpitoraivauksen poiskorjuu).

-> laidunnuksen tai niittohoidon tulee kohdistua sopimusalaan ja sopimusalan tulee hyötyä hoidosta. Esim. Kallioketo tai nummi voi olla sopimuksessa mukana, jos suunnitellulla eläinmäärällä laiduntaminen on mahdollista (ravintoa riittävästi) ja alue hyötyy laidunnuksesta, (saaristokohteet).

-> eläimet hoitaa aluetta = niiden tulee voida hyvin, ei loukkaantumisvaaraa, eläimet tulee toimeen laitumen tuotolla, niille järjestetään juotavaa (eroosiota ei synny).

-> laidunnuksen tai niittohoidon tulee vaikuttaa alaan ja sen tulee muuttua laidunnuksen myötä siten kuin hoitosuunnitelman tavoitteissa on kerrottu.

Seuraavat asiat täyttyy

- Hoitotoimenpiteet voidaan aloittaa jo ensimmäisen sopimusvuoden aikana
- Poikkeukset toimenpiteissä on huomioitu. Peruskunnostusraivaus ja aitaaminen tehdään sopimuksen ensimmäisen vuonna.
- Toisesta julkisesta rahoituslähteestä olevat kunnostustoimenpiteet on tehty valmiiksi.
- Sopimusalalla on tavanomaisesta poikkeavia luontoarvoja tai maisema-arvoja (eroaa peltolaitumesta tai luonnonhoitonurmesta, on pellon ulkopuolista alaa)
- Sopimusala täyttää perinnebiotoopin tai luonnonlaitumen vaatimukset
- Kasvillisuus peittää maan eikä eroosiota pääse muodostumaan ja alue hyötyy laidunnuksesta tai niittohoidosta
- Jos kyseessä on luonnonlaidun, se sijaitsee maatalousympäristöön kuuluvassa maisemakokonaisuudessa.
- Lohkolla on havaittavissa luontaiselle maatalousympäristölle tyypillisiä lajikkeita.

Sopimukseen hyväksyttävät luontotyypit

- Kallioketo, keto, niitty, rantaniitty, lehdesniitty, hakamaa, metsälaidun tai nummi, jossa on nähtävissä selviä merkkejä aiemmasta laidunnuksesta tai alueen käytöstä karjan rehuntuotantoon.
- Nummella tarkoitetaan saaristossa ja rannikkoseudulla esiintyvää varpu- tai jäkälävaltaista, puutonta tai lähes puutonta kasvillisuutta.
- Kalliokedolla tarkoitetaan ohuen maakerroksen peittämällä kalliopinnoilla esiintyviä, laidunnuksen tai niiton muovaamia pienialaisia puuttomia tai vain reunaosiltaan puustoisia niittyjä.

Arvokkaat perinnebiotoopit

- Arvokkaalla perinnebiotoopilla tarkoitetaan perinnebiotooppia, joka on:
- Perinnebiotooppien inventoinnissa 2019–2022 ja sitä valmistelleissa inventoinneissa vuodesta 2016 alkaen määritelty valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaaksi perinnebiotoopiksi
- tai jonka elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on arvioinut arvoltaan vastaavaksi, ja joka nykytilassaan täyttää arvokkaan perinnebiotoopin määritelmän.
- [Perinnemaisemien inventointiohje - Doria](#)

Metsälaidun

- Alan tulee olla hoitoa vaativaa maatalousluontoa ja maisemaa
  - Metsälaitumen määritelmän mukaan alassa voi olla niitty laikkuja, erilajista ja ikäistä puustoa ja todennäköisesti siellä on myös varpujakin, koska kuuluvat laidunalueen erityispiirteisiin -> eläimillä suoja- ja lepopaikkoja.
  - Puuston tulee olla eri-ikäistä ja monilajista ja sisältää niitty laikkuja, mutta se voi olla joistakin paikoista tasaikäistäkin ja varpuista/varjoista -> kuuluu metsälaitumen ominaispiirteisiin, jotka voivat olla osana metsälaitumen rakenteellista vaihtelevuutta.
  - Yli aarin kokoinen kallio ei hyödy laidunnuksesta, vaikka se on metsälaitumella.
- > Kivikot, kalliot, hietikot ja tiet sekä vedenalaiset alueet eivät ole hoitoa tarvitsevaa alaa millään alueella.

Metsäiset alueet, joita ei hyväksytä sopimukseen

- Jos alueen puusto on tiheää ja tasaikäistä, aluskasvillisuus varpuista, eikä alalla kokonaisuudessaankaan ole juurikaan metsälaitumen piirteitä -> ei ole hyväksyttävää sopimusalaa.
  - Ala voisi olla hyväksyttävää sopimukseen, jos tuenhakija hakee siihen kunnostusraivaustoimenpiteitä?
  - Hoitosuunnitelmassa vaaditaan puustonhoidollisia toimenpiteitä?
- Alue saattaa olla jo valmiiksi sammaleista ja niukkaravinteista, eikä laidunnuksella ole vaikutusta alueen muuttumiseen. Puut on yleensä suuria eikä aluskasvillisuutta pääse muodostumaan valon puutteen takia, ja maaperäkin on usein kuivaa. Esim. jäkäläkankaita.
- Puustonhoidollisia toimenpiteitä kannattaa vaatia, jos puut ovat isoja ja niiden latvuspeittävyys on suuri. Eläimet ovat saattaneet syödä kaiken vesakon, eikä nuoria puita kasva tilalle.

Sopimukseen haettuja metsälaitumia

Sopimukseen haettuja metsälaitumia

Sopimukseen haettuja metsälaitumia

Sopimukseen haettuja metsälaitumia

Sopimukseen haettuja metsälaitumia

Sopimukseen haettuja ruovikkoisia alueita

Sopimukseen haettuja ruovikkoisia alueita

Ruovikot voi ottaa sopimukseen vasta, kun ruovikko on kunnostettu.

Rantaniittyä

Sopimukseen haettuja dyynimäisiä alueita

Tukikelvottomat alat

- metsät tai muuten puustoiset alat, joiden tavoitteena on puuntuotanto.
- metsät, joissa on yksipuolinen lajisto ja ikärakenne.
- metsät, joiden kenttäkerros koostuu valtaosin varvuista.
- havupuumetsät, joilla ei ole selvää merkkiä laidunhistoriasta.
- reunavyöhykkeet ja metsäsaarekkeet, joiden monimuotoisuus- tai maisema-arvoja ei voida edistää laidunnus- tai niittohoidolla.
- viljellyt pihanurmikot.
- puutarha- ja puistokäytössä olevat alueet.
- tyrnikasvustot ja laajat katajamatot
- vieraslajia sisältävät laajat alueet, joita ei laidunnuksella pysty hoitamaan pois
- rakennukset
- Avohakkuualueet, jos hakkuusta on niin vähän aikaa, että alueelle ei ole kehittynyt kunnon nurmikasvillisuutta
- Yhtenäiset kiviset alueet, hietikot.

Tukikelvottomat alat

- kulku-ura, joka on perustettu esimerkiksi sorastamalla. Perustetuille teille ei makseta lainkaan tukia ja ne poistetaan aina lohkon alasta.
- maankäyttölajiltaan peltoa olevat alat.
- vain raivaamalla tai aitaamalla hoidettavat alueet.
- vain latojen säilyttäminen, ylläpitäminen tai kunnostaminen.
- alueet, jolla on suuri petopaine, ellei alueelle ole mahdollisuutta perustaa petoaitaa tai tehdä muita järjestelyjä.
- alueet, jonka toisesta julkisesta rahoituslähteestä rahoitetut kunnostustoimenpiteet ovat kesken.
- alueet, joita hoidetaan toisen rahoituslähteen tuella.

Luonnonlaitumet ja reunavyöhykkeet

- Lohkot sijaitsevat maatalousympäristössä ja ne erottuvat monipuolisella lajistollaan esim. luonnonhoitonurmista ja muista laidunnurmista. Niitä ei nykytilassaan voida luokitella perinnebiotoopiksi tai kunnostettavaksi perinnebiotoopiksi.
- Jos puita on alle 50 puuta/ha ja kasvillisuus pysyvän nurmen mukainen.
- Lohko on **luontoarvoiltaan monimuotoinen tai maisemaltaan merkittävä reuna-alue tai metsäsaareke ja täyttää niiden kriteerit.**
- Kyseessä on reunavyöhyke maatalousympäristössä peltoalueen ja metsän, peltoalueen ja tien tai peltoalueen ja vesistön välisellä, peltoalueen ulkopuolisella alueella ja se on enintään 20 metriä leveä.
- Kyseessä on reunavyöhyke peltoalueen ja vesistön tai peltoalueen ja tien välisellä alueella ja se on keskimäärin enintään 40 metriä leveä. Metsäsaareke voi olla enintään yksi hehtaaria.
- Reunavyöhyke voi olla leveämpi, jos sitä hoidetaan laiduntamalla ja alan voidaan todeta olevan sopimukseen tukikelpoista alaa.

Laiduntamisen laatu

- Laidunnus toteutetaan siten, ettei se aiheuta alueen kasvillisuuden haitallista rehevöitymistä tai maaperän eroosiota, eikä lohkoa käytetä pelkästään yölaitumena eikä talvella jaloitteluna.
- Lohkon laidunnuspaine on riittävä ja eläinlaji, jolla laidunnusta hoidetaan on kohteelle sopiva. Eläimille riittää syötävää suunnitellun laidunkierron/-kauden aikana.
- Laidunnuskausi aloitetaan hyvissä ajoin, jotta sopimuksen tavoitteet eivät vaarannu riippuen alan rehevyydestä -> Käytännössä kaikille alueille ei riitä välttämättä eläimiä, eikä laidunnusta voida aloittaa samanaikaisesti kaikilla lohkoilla.
- Jos lohkolla on uhanalaisia eläimiä tai kasveja, ne on otettu huomioon esim. rajaamalla ne erikseen, muusta laidunnettavasta alueesta ja ko. alueet laidunnetaan sitten kun on mahdollista.

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Kosteikko-sopimuksen tukeen oikeuttavan alan arviointi

Kosteikkosopimuksen tukeen oikeuttava ala

Kosteikkojen hoitosopimukseen haetun alan hoidon on edistettävä maatalouden aiheuttaman vesistökuormituksen vähentämistä, hillittävä ilmastonmuutosta kosteikoksi muutetulla turvepellolla tai parannettava luonnooltaan yksipuolisen maatalousalueen elinympäristöjen monimuotoisuutta tai edistettävä riista-, kala- tai raputaloutta.

Kosteikon hoidon päätavoite on kerrottu hoitosuunnitelmassa.

Hoitotoimenpiteitä tulee tehdä joka vuosi.

Kosteikkojen hoitosopimukseen oikeuttava ala

- Kosteikkojen hoitosopimukseen haetut alueet ovat riittäviä/tarpeellisia kosteikon toiminnallisuuden kannalta.
- vuotuiset hoitotoimenpiteet ovat sopimukseen haetulle kosteikkotyypille tarkoituksenmukaisia ja ne voidaan kosteikolla toteuttaa ja ne on mainittu hoitosuunnitelmassa.
- Huom! Kirjanpito tehdyistä hoitotoimista
- penkereet ja huoltotiet on asianmukaisesti tehtyjä
- Jos kosteikkoalue rajautuu tai on pohjavesialueella, happamalla sulfaattimaalla, luonnonsuojelu- tai Natura-alueella, ja näiden vaatimukset on otettu huomioon

Kosteikkojen asianmukaisia hoitotoimia

- Mahdollinen laidunnus ei aiheuta eroosiota eikä luonnonmukaistetuissa uomissa ole havaittu eroosiota, vaan se on kasvillisuudella hyvin estetty.
- Kosteikon ja sen reuna-alueiden niitto tai laidunnus toteutetaan asianmukaisesti
  - > Sopimukseen haetun reuna-alueen niitto tai laidunnus tapahtuu riittävällä eläinmäärällä. Jos reuna-alueita hoidetaan niittämällä, niittojäte korjataan pois ja niittoa toteutetaan vesakoitumisen estämiseksi riittävän usein. Esim. 1 krt/vuosi.
- Lietteiden poisto on mahdollista tehdä.

Kosteikkosopimukseen kelpaamattomat alat

- Kosteikkojen hoitoa sopimukseen haettua aluetta ei voi hyväksyä, jos kyseessä on:
  - vesiensuojelu- tai monimuotoisuusarvoja vailla oleva kasteluallas
  - alueen muuttaminen järveksi tai lammeksi
  - alue, jonka valumavesien kuormitus ei ole peräisi maataloudesta
  - entinen turvesuo, jolla on kasvatettu ruokohelpeä. Ala voidaan kuitenkin hyväksyä sopimukseen, jos kyse on entiselle turvepellolle suon kaltaiseksi alueeksi perustetusta kosteikosta.
  - vesiensuojelukosteikko on kasvanut umpeen eikä reuna-alueita ole, eikä kosteikkoa voi käytännössä hoitaa lainkaan
  - tulvapelto ei ole tulvapelto, eikä siihen koskaan nouse vesi tai se on pusikoitunut
  - kaksitasouomaa ei käytännössä ole tai se reunat ovat romahtaneet
  - kyseessä on lampi tai järvi eikä se sisällä kosteikon veden virtaamia ohjaavia saarekkeita
  - hoitotoimet eivät edistä alueen tavoitteita. Esim. tulva-alueella niittojäte jätetään korjaamatta tai niittohoitoa ei mainita suunnitelmassa lainkaan

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Rajaukset

Vesialueiden rajaukset:

- Sopimusalueiden rajat, jotka rajoittuvat vesistöön, määritetään pääsääntöisesti Vipu-vesistöt aineiston tai Merialueet aineiston mukaan.
- Erityisesti matalilla rannoilla aineistonmukaisesta rajasta voidaan kuitenkin poiketa, jos:
  - Maastossa voidaan todeta, että uusin ilmakuva ja maastossa nähtävä vesialueen rajaus ovat samassa kohtaa, voidaan rajaus tehdä ilman maastossa tehtäviä mittauksia.
- Huom! jos lohko on ilmoitettu pysyväksi nurmeksi, silloin varmistetaan, että alalla on nurmi- ja heinäkasveja vähintään 50 % alasta ja ala ei ole säännöllisesti veden alla.

Peruslohkokuutokset

- Lohkojako täytyy tehdä seuraavissa tilanteissa:
  - Osa peruslohkosta on toista maankäyttölajia kuin ilmoitettu kasvi
  - Lohkon jakaa alue (esimerkiksi tie), joka ei ole hyväksyttävää alaa sopimuksessa
  - Osa peruslohkosta on pysyvää nurmea ja osa puustoista alaa.
- Lohkot tulisi ilmoittaa Vipussa mahdollisimman oikein rajattuina, tulisi ilmoittaa vain tukikelpoinen ala

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Suunnittelija tuenhakijalle

Materiaalia

- [Lumo-projektin webinaarisarjat](#)
- [Lumo-projektin materiaali](#)
- [Laidunnusopas VALMIS.pdf \(carbonaction.org\)](#)
- Kirja: Opas perinnemaisemiin, niitut, kedot, ahot ja metsälaitumet; Ari-Pekka Huhta
- [Lampaiden-ja-vuohien-laidunopas.pdf \(proagria.fi\)](#)
- [Laidunnustietoa - Laidunpankki](#)

Hoitosuunnitelmassa huomioitava (Moma)

- Suunnitellun hankkeen hoidon yleiskuvaus ja tavoitteet -> arvioidaan alueen luonto- ja maisema-arvoja
- Lohko- tai hoitokokonaisuuskohtaisesti toteutettavat perustamis-, hoito- ja muut toimenpiteet ja niiden toteutusaikataulu vuosittain sekä mahdolliset välivuodet.
  - Pääseekö sopimuksen tavoitteisiin sillä eläinmäärällä/eläinlajeilla, joka suunnitelmassa on sanottu, riittääkö eläimillä ravintoa alueella, pystytäänkö niitä tarkkailemaan riittävästi. Hoito ei saa aiheuttaa eroosiota.
- Puustoon kohdistuvat hakkuut ja muut toimenpiteet.
  - Jos alueella on paljon isoja puita, metsälaidun on samanikäistä, saman lajista, säilyykö sopimusalueen arvo vielä sittenkin, kun puita poistetaan.
- Selostus, miten toimenpiteet edistävät koko sopimuksen tavoitteiden saavuttamista.

Hoitosuunnitelmasta huomioitava

- Tuplarahoitus
- Hoidon vaatimukset ja rajoitukset, jos lohko sijaitsee Natura 2000- tai suojelualueella -> varmistetaan etukäteen päätökseltä mitkä toimenpiteet on kiellettyjä
- Suurpetouhka-alue -> ennakoivat toimet mainittu suunnitelmassa.

Hoitosuunnitelmassa huomioitava (kosteikot)

- Suunnitellun hankkeen ja suunnitellun hoidon yleiskuvaus ja tavoitteet, joiden perusteella voidaan arvioida alueen merkitystä maatalouden vesiensuojelussa.
- Rakennesuunnitelma
- Vuosittaiset hoitotoimenpiteet on mahdollisia tehdä ko. alueella ja edistävät sopimuksen tavoitteiden saavuttamista.
- Selvitys kaksinkertaisesta rahoituksesta. Selvitys toimenpiteistä, joiden toteuttamisesta maksetaan jo muuta Euroopan Unionin tai kansallisen tukijärjestelmän tukea. -> maastossa voidaan nähdä, jos jotakin on tehty toisella rahoituksella, vaikka hoitosuunnitelmasta puuttuisi.
- Sopimuksen vähimmäisvaatimusten mukaiset hoidon vaatimukset ja rajoitukset, jos lohko sijaitsee Natura 2000- tai suojelualueella -> varmistetaan etukäteen päätökseltä mitkä toimenpiteet on kiellettyjä.

Tuenhakija/neuvoja

- Neuvokorvauksen hakeminen
- Suunnitelma käydään läpi maastossa tuenhakijan kanssa?
  - Varmistetaan hoidon laatu, laidunnetaan riittävällä eläinmäärällä
  - Lohkotuksen tärkeys
  - 1-vuotiset hoitotoimenpiteet
  - Vuokrasopimusten varmistaminen, millainen tarvitaan ja milloin pitää olla
- Tukihakemuksen täyttöapu, miten alat ja toimenpiteet ilmoitetaan, ja millaista alaa voi ilmoittaa

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Ympäristösopimusten valvonta

Asetukset

- Toimeenpanoasetus: Vna 134/2023
  - 21 §: tarkastetaan tukeen oikeuttava pinta-ala. Haetun ja hyväksytyn pinta-alan välistä **pinta-alaeroa** aiheuttavat mm.
    - alat, jotka eivät täytä maatalousmaan edellytyksiä;
    - alat, joilla ei ole maataloustoimintaa;
    - alat, jotka on ilmoitettu tukihakemuksessa liian suurena;
    - alat, joilla ei ole noudatettu tuen, toimenpiteen tai ympäristösopimuksen ehtoa tai vähimmäistason vaatimusta
  - 27 §: Ymp.sopimusten tukiehtojen laiminlyönnistä aiheutuvat vähennykset ja seuraamukset
- Muutoskierroksella

Hoitosopimusten valvonta

- Tarkoituksena on hoitosuunnitelman ja sopimuksen mukaisilla hoitotoimenpiteillä edistää sopimuksen tavoitteita
  - Ympäristösopimukset valvotaan maastossa
  - Otos n. 2 % ja lisäksi omat otannat mm. hoitotoimenpiteiden laiminlyönneistä
- Vähimmäistason vaatimusten ja sopimusehtojen tarkastaminen
- Tukikelpoisen pinta-alan määrittäminen
  - Jos lohkoissa on mukana alaa, jolle ei ole perustetta maksaa haetun mukaista tukea, korjataan myös peruslohkon rajausta
- Ympäristösopimukseen kuuluva pysyvän nurmen ala on säilytettävä maatalousmaana ja pidettävä avoimena
  - Lisäksi alalla on noudatettava ehdollisuuden ehtoja
  - Suorat tuet ja LHK seuraamukset, myös takautuvuudet (mahdollisesti 4 vuotta taaksepäin)

Hoitosopimusten valvonta

- Sopimus edellyttää sopimusalueen vuosittaista laiduntamista tai hoitamista niittämällä ja niittojätteen poiskorjuuta (myös muut hoitotoimet)
  - Pääasiassa paikanpäällä tehtävät valvonnat aloitetaan elo-, syyskuussa, jotta hoitotoimenpiteet todennettavissa
  - Koko sopimusalan on tullut hyötyä hoidosta
- Ajantasaisen hoitopäiväkirjan/lohkomuistiinpanojen pitäminen tarkastetaan maastossa valvonnan yhteydessä
  - Hoitotoimenpiteet on toteutettava hoitosuunnitelman mukaisesti ja niistä on pidettävä hoitopäiväkirjaa sitä mukaa kuin niitä toteutetaan

Hoitosopimusten valvonnan seuraamukset

- Seuraamukset pääasiassa pinta-alaerona
  - Hoidon toimenpiteet
  - Vähimmäistason vaatimusten noudattaminen
- Ajantasainen kirjanpito prosenttiseuraamukset
  - Moma: -25, -20 tai -10, vähäinen laiminlyönti huomautus
  - Kosteikko: Jos vaadittuja hoitotoimenpiteitä ei ole toteutettu kosteikkojen hoitoa koskevan ympäristösopimuksen mukaisesti tai hoidosta ei ole pidetty kirjaa, vähennykset laiminlyönnin perusteella 20, 40, 60, 80 tai 100 prosenttia. Jos laiminlyönti on vähäinen, huomautus.

Hoitosopimusten valvonnan seuraamukset

- Pinta-alaero = kasvilajiryhmän haetun ja hyväksytyn pinta-alan erotus suhteessa kasvilajiryhmän hyväksytyyn pinta-alaan on
  - enintään 3 %, mutta enintään 2 ha, tuki maksetaan hyväksytyn pinta-alan perusteella;
  - yli 3 % tai yli 2 ha, mutta enintään 50 prosenttia, hyväksytyn pinta-alan mukaista tukea vähennetään 1,5-kertaisella pinta-alaerotuksen mukaisella prosenttiosuudella;
  - yli 50 prosenttia, hyväksytyn pinta-alan mukaista tukea vähennetään 2 X pinta-alaerotuksen mukaisella prosenttiosuudella. Mahd. siirtyvä seuraamus

RUOKAVIRASTO

Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

VALIO ALKUTUOTANNON VASTUULLISUUSOHJELMAN UUDET VAPAAEHTOISET TOIMENPITEET JA MUUTOKSET KAUDELLE 2024-25

3.4.2024

ELT HANNA CASTRO, KEHITYSPÄÄLIKKÖ, VALIO ALKUTUOTANTO

VALION VASTUULLISEN LIIKETOIMINNAN PAINOPISTEALUEET

1 Vastuulliset raaka-aineet

2 Fiksut pakkaukset

3 Aktiivinen ilmastotyö

4 Terveellisemmät tuotteet

Valio Vastuullisuus yllättää

KOHTI PAREMPAA HUOMISTA

Olemme osa asiakkaan arvoketjua

S-RYHMÄN VASTUULLISUUS 2030

VASTUULLISUUDEN EDELLÄKÄVIJÄ

TEEMME YHDESSÄ PAREMMAN PAIKAN ELÄÄ

KOHTI KESTÄVÄN KULUTTAMISEN UUTTA NORMAALIA – YHDESSÄ ASKEL KERRALLAAN

Vastuullisuuden, terveellisyyden ja hyvinvoinnin edistäminen
Planetaarisen ruokavalion edistäminen – 65% kasvipohjaista
Kotimaisuuden edistäminen – 80% kotimaisia elintarvikkeita
Kohti hiilineutraalia liikunnista

KOHTI KESTÄVÄÄ KASVUA – LUONNONVAROJA KUNNIOITTAEN

Hiilinegatiivinen 2025
Kohti kiertotaloutta
Luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen

KOHTI YHDENVERTAISTA MAAILMAA – ERIARVOISUUTTA POISTAEN

Ihmisoikeuksien edistäminen
Elintarvikkeiden pääraaka-aineet – 100% auditoitu
Avoimuuden lisääminen – tuotteiden alkuperä ja vastuullisuustiedot näkyviin
Yhteinen, syrjimätön ja monimuotoinen S-ryhmä
Osallistavan yhteiskunnan vahvistaminen

OLEMME ASIAKASTA VARTEN

KANNAMME VASTUUTA IHMISSISTÄ JA YMPÄRISTÖSTÄ

UUDISTAMME JATKUVASTI TOIMINTAAMME

TOIMIMME TULOKSELLISESTI

1 MINIMOIMME ILHASTO- JA LUONTOVAIKUTUKSET

Huomioimme maapallon rajallisen kantokyvyn minimoimalla negatiiviset ja maksimoimalla positiiviset vaikutukset ilmastoon ja luontoon.

2 HAASTAMME TAVARANTOIMITTAJIA JA KANNUSTAMME ASIAKKAITA

Haastamme tavarantoimittajiamme ja kannustamme asiakkaitamme tekemään vastuullisia valintoja läpi koko arvoketjun.

VASTUULLISUUS TEKONA

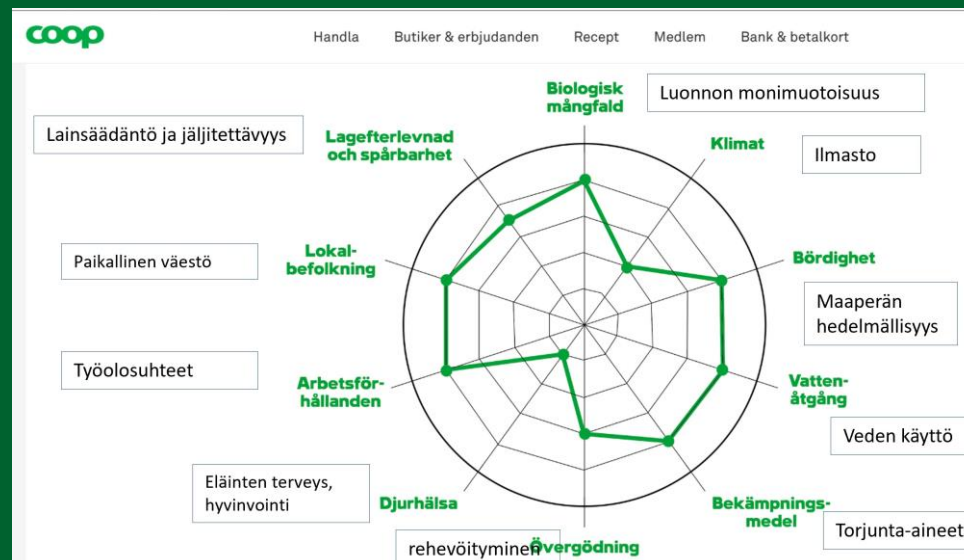
Vastuullisuus on koko K-ryhmän strategian ytimessä. Toimintamme vaikutukset ulottuvat laajasti koko yhteiskuntaan.

3 AUTAMME TYÖNTEKIJÖITÄMME VOIMAAN HYVIN JA MENESTYHÄÄN

Edistämme henkilöstömme turvallisuutta, hyvinvointia ja menestystä. Vaalimme monimuotoisuutta ja mukaanottamista sekä tarjoamme yhdenvertaisia mahdollisuuksia niin nykyisille kuin tulevillekin työntekijöille.

4 TOIMIMME OIKEIN JA AVOINESTI

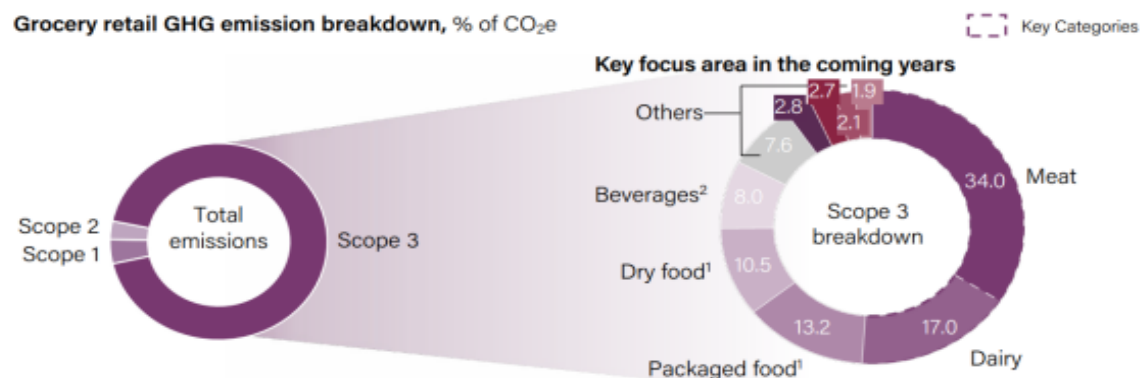
Luomme pitkäaikaista arvoa sisällyttämällä vastuullisuus osaksi kaikkea toimintaamme.

Sustainability: scope 3 impact

Meat&Dairy will increasingly be under pressure. Be prepared

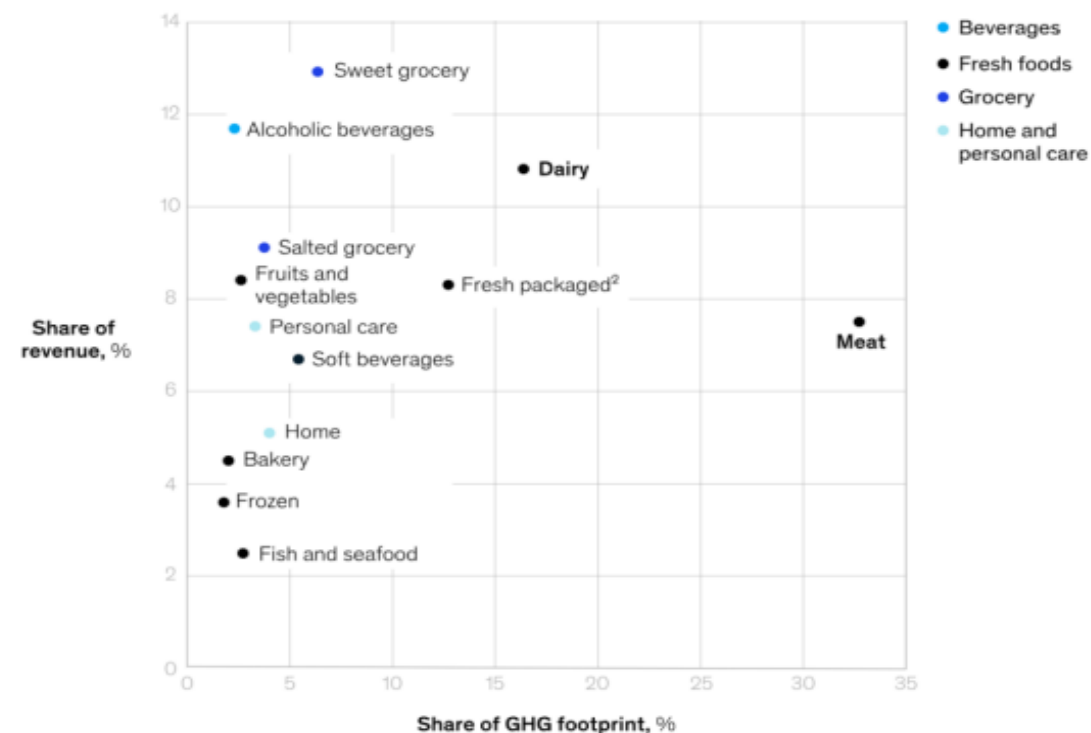
Grocery Retail GHG Emission Breakdown, % of CO₂e

¹ Processed meat, processed seafood and others (pizza, ready meals, soups, etc.).
² Both alcoholic and soft beverages.
 Source: Euromonitor; Poore & Nemecek

Grocery revenue vs GHG footprint by category, 2021

Grocery revenue vs greenhouse-gas (GHG) footprint, 2021, by category¹

¹Revenue share based on average revenues of Western European grocers; share of greenhouse-gas (GHG) footprint calculated by multiplying category volumes with average GHG impacts per category.
²Processed meats, processed seafood, and others (pizza, ready meals, soups, etc.).
 Source: Euromonitor; Thomas Nemecek and Joseph Poore, "Reducing food's environmental impacts through producers and consumers," Science, June 2018, Volume 360, Number 6,392; McKinsey analysis

VASTUULLISUUSOHJELMAN UUDISTUS 2023

KATTAÄ LÄHES 80 % SUOMESSA TUOTETTAVASTA MAIDOSTA

Vastuullisuusohjelman vapaaehtoiset toimenpiteet

Kolme osa-alueetta:

1. Eläinten hyvinvointi
2. Luonnon monimuotoisuus
3. Ilmastotoimenpiteet

Vastuullisuusohjelman perusvaatimukset (vastuullisuuslisä)

100 % kattavuus, korvaustaso 2 snt/l

MUUTOS VASTUULLISUUSLISÄN KOKONAISUUDEN JAOTTELUUN KAUDELLA 2024-2025

- **Perusosa 1 snt/l**
  - Perusosan vaatimuksista osa muuttuu lakisääteisiksi uuden eläinten hyvinvointilain myötä, joten niistä ei makseta enää vastuullisuuslisää
  - Kaikkia tiloja sitovasta vastuullisuuslisästä siirretään 1 snt/l vapaaehtoiseihin toimenpiteisiin

-> vapaaehtoisista toimista voi saada max. 2 snt/litra

KAIKKI VALIOLAISET MAITOTILAT OVAT SITOUTUNEET VALION VASTUULLISUUSOHJELMAAN.

Vastuullisuuslisä 1 snt/l 1.5.2024

- **Maitotilayrittäjä on liittynyt kansallisen nautojen terveydenhuoltojärjestelmään Nasevaan ja tehnyt terveydenhuoltosopimuksen nautojen terveydenhuoltotyötä tekevän eläinlääkärin kanssa.**
  - Maitotilayrittäjä on antanut terveydenhuoltosopimuksessa osuuskunnalle luvan tilan Naseva-rekisterin tietojen tarkasteluun.
  - Nautojen terveydenhuoltotyötä tekevä eläinlääkäri ja maitotilayrittäjä laativat yhdessä karjalle kirjallisen terveydenhuoltosuunnitelman, joka päivitetään vähintään kerran vuodessa terveydenhuoltokäynnillä.
- **Maitotilalla noudatetaan eläinten hyvinvointilain vaatimuksia**
- **Meijeriin lähetty maito on E- tai 1-luokassa.** Vastuullisuuslisän edellyttämä laatuluokka määritellään kuukauden maitotilin mukaan.
- **Maitotilayrittäjä on täyttänyt itsearviointin hyväksytysti.** Hyväksynnän tekee osuuskunnan tuotantoneuvonta.

ENNALTAEHKÄISEVÄ TERVEYDENHUOLTO ON OSA VASTUULLISTA TUOTANTOTAPAA

Käytössämme on kansallinen nautojen terveydenhuollon rekisteri ja seurantajärjestelmä Naseva.

Nasevan avulla parannamme eläinten terveyttä ja hyvinvointia, torjumme tarttuvien tauteja ja ehkäisemme mikrobilääkeresistenssiä.

Kattava. Kaikki valiolaiset maitotilat kuuluvat Nasevaan → säännölliset karjan terveydenhuoltokäynnit ja jatkuvan parantamisen periaate.

Luotettava. Naseva on ISO9001-sertifioitu, ja auditoinneista vastaa KIWA Inspecta. → ulkopuolinen valvonta ja seuranta.

Uusiutuva. Nasevan toimintaa kehitetään jatkuvasti muuttuvien tarpeiden mukaisesti.

VASTUULLISUUSOHJELMAN VAPAAEHTOISET TOIMENPITEET 2024-2025

Maitotilayrittäjä valitsee alla olevista haluamansa toimenpiteet ja saa näistä vastuullisuuslisää maks. 2 snt/l

1. Lypsylehmien hyvinvointitoimenpiteet	Huom.
1.1. Pihattotila	
1.1.1. Lypsylehmien laiduntaminen	
1.1.2. Umpilehmien laiduntaminen	
1.1.3. Lypsylehmien ympärivuotinen ulkoilumahdollisuus jaloittelutarhassa	
1.2. Parsinavettatila	
1.2.1. Lypsylehmien talviaikainen ulkoilumahdollisuus jaloittelutarhassa	
1.2.2. Lypsylehmien pidennetty laidunnus	
1.2.3. Poikimakarsina parsinavetassa	
1.2.4. Umpilehmät pihatossa *	UUSI
1.3. Luomutila	
1.3.1. Lypsylehmien talviaikainen ulkoilumahdollisuus jaloittelutarhassa	
2. Nuorkarjan hyvinvointitoimenpiteet	
2.1. Pihatossa kasvatettavan nuorkarjan (6-12 kk) laiduntaminen (ei luomussa)	
2.2. Hiehojen talviaikainen ulkoilumahdollisuus	
2.3. Pihatossa kasvatettavien tiineiden hiehojen laiduntaminen (ei luomussa) *	UUSI

3. Luonnon monimuotoisuustoimenpiteet	
3.1. Monimuotoisuusala	
3.2. Monimuotoisuusala, monivuotiset kasvit*	UUSI
3.3. Ympäristösopimus	
3.4. Suomenkarjan eläinten kasvattaminen*	UUSI
4. Ilmastotoimenpiteet	
4.1. Valio Carbo® -ympäristölaskennan tekeminen ja päivittäminen	
4.2. Tila on käynyt hiiliviljelijäkoulutuksen	
4.3. Hiiliviljelytoimenpiteet käytössä	
4.4. Maatilalla syntyvä lanta käsitellään biokaasulaitoksessa*	UUSI
4.5. Tilalla on aurinko- tai tuulisähkövoimala*	UUSI
5. Maidon laatu ja elintarviketurvallisuus	
5.1. Karjan terveyden tarkennettu seuranta- sähköinen lääkekirjanpito*	UUSI
5.2. Tilasäiliömaidon testaaminen antibioottihoidon ja varoajan aikana*	UUSI

LYPSYLEHMIEN HYVINVOINTI

PIHATTOTILAT

- Lypsylehmien laiduntaminen
- Umpilehmien laiduntaminen
- Lypsylehmien ympärivuotinen ulkoilumahdollisuus jaloittelutarhassa

LYPSYLEHMIEN HYVINVOINTI

PARSINAVETTATILAT

- Lypsylehmien talviaikainen ulkoilumahdollisuus jaloittelutarhassa
- Lypsylehmien pidennetty laidunnus
- Poikimakarsina parsinavetassa
- Umpilehmät pihatossa **UUSI!**

LYPSYLEHMIEN HYVINVOINTI

LUOMUTILAT

- Lypsylehmien talviaikainen ulkoilumahdollisuus jaloittelutarhassa

NUORKARJAN HYVINVOINTI

- Pihatossa kasvatettavan nuorkarjan (6-12 kk) laiduntaminen **(ei luomu)**
- Hiehojen talviaikainen ulkoilumahdollisuus
- Pihatossa kasvatettavien tiineiden hiehojen laiduntaminen **(ei luomu) UUSI!**

LUONNON MONIMUOTOISUUS

- Monimuotoisuusala
- Monimuotoisuusala, monivuotinen **UUSI!**
- Ympäristösopimus
- Suomenkarjan eläinten kasvattaminen **UUSI!**

ILMASTOTOIMENPITEET

- Valio Carbo® -ympäristölaskennan tekeminen ja päivittäminen
- Tila on käynyt hiiliviljelijäkoulutuksen
- Hiiliviljelytoimenpiteet käytössä
- Maatilalla syntyvä lanta käsitellään biokaasulaitoksessa **UUSI!**
- Maatilalla on käytössä aurinko- tai tuulivoimala **UUSI!**

MAIDON LAATU JA ELINTARVIKETURVALLISUUS

- Karjan terveyden tarkennettu seuranta- sähköinen lääkekirjanpito **UUSI!**
- Tilasäiliömaidon testaaminen antibioottihoidon ja varoajan aikana **UUSI!**

FOOD 2.0 BY VALIO
TULEVAISUUDEN
RUOKAJÄRJESTELMÄ

SUURI HAASTE

Väestön kasvu

Ilmastonmuutos

Maankäyttö

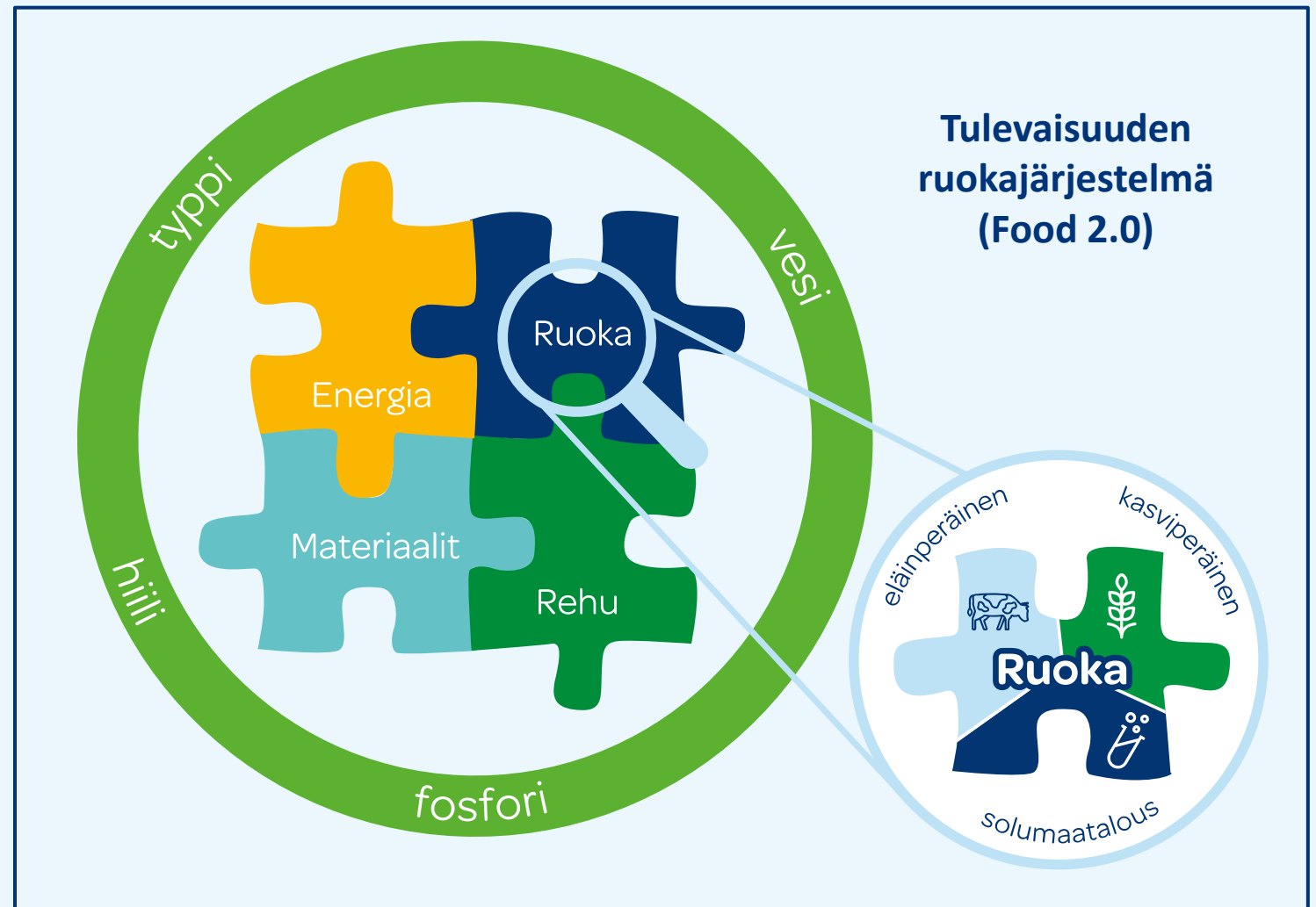
Biodiversiteetin heikkeneminen

RUOKAJÄRJESTELMÄ

TARVITSEMME KESTÄVÄN GLOBAALIN RUOKAJÄRJESTELMÄN

TULEVAISUUDEN RUOKAJÄRJESTELMÄ (FOOD 2.0) ON KOKONAISUUS, JOKA PITÄÄ SISÄLLÄÄN MUUTAKIN KUIN RUOAN

- Kestävässä ruokajärjestelmässä ravinteet, energia ja sivuvirrat kiertävät.
- Tavoitteena on hyödyntää kaikki resurssit tehokkaasti, kestävästi ja pitää ne mahdollisimman pitkään kierrossa.
- Esimerkiksi eläintiloilta saadaan kiertolannoitteita kasvinviljelyyn, ja kasvintuotannon elintarvikkeiksi kelpaamattomat satoerät käytetään eläinten rehuksi.

YHTEISTYÖSSÄ RAKENNAMME KESTÄVÄN UUDEN RUOKAJÄRJESTELMÄN

3 . 4 . 2 0 2 4

Agrokuidut tekstiili tuotantoon

Digitaaliset ratkaisut kuluttajille
ja resurssitehokkuutta edistävät
vähittäiskaupan ratkaisut

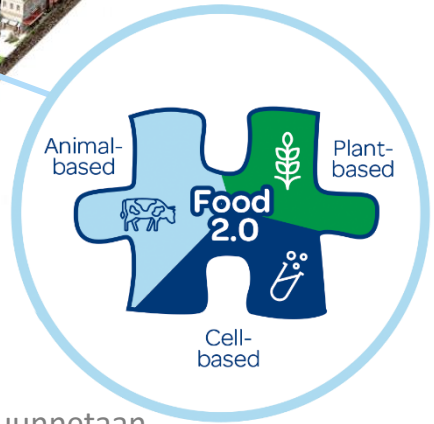
Hiilensidonta &
luonnon monimuotoisuus

Dataratkaisut
resurssitehokkuuteen

Eläintila

Kasvinviljelyn hävikistä
eläinten rehua

FOOD 2.0

THEME 1:
FUTURE
PRODUCTS

THEME 2:
TECHNOLOGY
TRANSFORMATION

THEME 3:
REGENERATIVE
PRODUCTION

THEME 4:
CIRCULAR ECONOMY &
RESOURCE EFFICIENCY

Lantabiokaasuntuotanto

Biokaasulaitoksen
hiilidioksidi muunnetaan
metaaniksi vihreän vedyn
avulla

Lantabiokaasun tuotannon jätteistä
valmistetut kiertolannoitteet

Tehtaan sivuvirrat muunnetaan
yksisolaiseksi proteiiniksi -
elintarvikkeeksi ja rehuksi

KÄYNNISTÄMME BUSINESS FINLANDIN RAHOITUKSELLA FOOD 2.0:N

BUSINESS
FINLAND

- Valio käynnistää laajan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeen, Food 2.0:n. Sen tavoitteena on luoda Suomeen ruokajärjestelmä, jossa kasvua, kannattavuutta ja lisäarvoa rakennetaan **kestävän tuotannon** pohjalle. Hankkeen kesto on 5 vuotta.
- Valion roolina on käynnistää ja johtaa **laaja-alaista yhteistyötä** sekä tutkimus- ja kehitysprojekteja nykyisten ja uusien kumppaniensa kanssa. Ruokajärjestelmään kytkeytyy Suomessa satoja yrityksiä ja muita toimijoita, ja verkostoon tavoitellaan vähintään sataa kumppania.
- Business Finland on myöntänyt hankkeelle **10 miljoonan euron rahoituksen** sekä 20 miljoonan euron varauksen Valion kumppaniverkostossa toteutettaviin osahankkeisiin.
- Kestävän ruoantuotannon edelläkävijänä voimme luoda **kilpailukykyä** Suomessa tuotetulle ruoalle sekä parantaa sen **kannattavuutta** läpi tuotantoketjun.

FOOD 2.0 -HANKE 2024–2028: VALIO ON RUOKA-ALAN ENSIMMÄINEN VETURIYRITYS

1. Valio johtaa Business Finlandin valitsemana veturiyrittäjänä Food 2.0 -hanketta, jossa rakennetaan tulevaisuuden ruokajärjestelmää

- Business Finlandilta 10 m€ rahoitus Valion omaan tutkimukseen ja kehitykseen

2. Valio kokoaa 100 yrityksen ekosysteemin ja johtaa ekosysteemissä toteutettavia tutkimus- ja kehityshankkeita.

- Business Finlandilta ekosysteemin hankkeille 20 m€ rahoitusvaraus
- Ekosysteemikumppanit voivat olla suomalaisia tai kansainvälisiä suomessa toimivia, hankkeet Suomea koskevia tai EU-tasoisia.
- Hankkeelle rekrytoidaan ekosysteemivastaavaa

BUSINESS
FINLAND

2024-2028

TAVOITTEET:

100 kumppania
mukana ekosysteemissä

100 m€ investoinnit TKI-toimintaan
koko ekosysteemissä

1 mrd€ kasvu
elintarvikevientiin
2032 mennessä

Food 2.0 tutkimus- ja kehityshankkeet keskittyvät näihin neljään teemaan:

Tulevaisuuden tuotteet
Esim. eläin- ja kasvipäriset tuotteet
ja teollisuusraaka-aineet

Uudistava maatalous
Biodiversiteetti, Maankäytön
tehokkuus, Eläinten hyvinvointi ym.

Teknologiamurros
Digitalisaatio ja tekoäly,
Solumaatalous ym.

Kiertotalous ja resurssitehokkuus
Vihreä NH₃ ja biokaasu, Ravinnetehokkuus ja -kierrot,
sivuvirtojen jatkojalostus ym

TIEKARTTA

Tulevaisuuden ruokajärjestelmä

FOOD 2.0

2024-2025

- Hybridituotteet
- Energiatehokkaat prosessit
- Tieteeseen pohjaavat biodiversiteettitavoitteet
- Systeminen näkökulma typen kierron tehostamiseen
- Kansallinen tiekartta vihreälle ammoniakille
- Uudet liiketoimintamallit

2026-2028

- Kattava tarjoama ravitsemustarpeisiin
- Datan integrointiratkaisuja ruokajärjestelmään
- Uudistavan tuotannon lisääminen
- Hävikittömät arvoketjut
- Lisää vientiä luontoviisaista tuotteista ja ratkaisuista

TEEMA 1: TULEVAISUUDEN TUOTTEET

Eläin- ja kasviperäiset tuotteet ja teollisuusraaka-aineet, Arvoketjuintegraatioiden uudet tuotteet

TEEMA 2: TEKNOLOGIAMURROS

Nousevat prosessi- ja mittausteknologiat, Solumaatalous, Biomonitorointi, Geenitekniikat, Tekoäly, Digitalisaatio, Hiilensidonta- ja talteenottoteknologiat

TEEMA 3: UUDISTAVA MAATALOUS

Biodiversiteetti, Maankäytön tehokkuus, Ennallistaminen, Vesitalous, Viljelykierrat, Eläinten hyvinvointi

TEEMA 4: KIERTOTALOUS & RESURSSITEHOKKUUS

Vihreä NH₃ ja biokaasu, Ravinnetehokkuus ja -kierrat (C, N, P) Vesitehokkuus, Syötteiden optimointi (C, N), Nurmibiojalostamo, Sivuvirtojen jatkojalostus, Systeminen mallinnus

KILPAILUKYKYINEN
TULEVAISUUS

MUUTOKSEN
MAHDOLLISTAJA

KASVUN
EDELITYS

FOOD 2.0 ECOSYSTEM RESEARCH TOPICS

WITH ACADEMIA, FOOD INDUSTRY AND OTHER POTENTIAL PARTNERS

Theme 1. Future products		Theme 2. Technology transition	
	Nutritional value of new foods		Digitalisation and AI solutions for food
	Product and process innovations from integrated value chains		Resilience and efficiency by gene technologies
	Sustainable and nutritious diet		Data integration between value chains
Theme 3. Regenerative production		Theme 4. Circular economy & resource efficiency	
	Measuring and promoting biodiversity in food production		Improving nitrogen circulation
	Remote sensing technologies		Technologies for recycled nutrients
	Sustainable farming practices		Roadmap for green ammonia in Finland
	Water management		Carbon cycle and capture in integrated food system
	Soil microbes in food production		Biorefinery concepts
	Climate impact of aerosols from agriculture		P-to-X in food system

KIITOS

ProAgria

Ajankohtaista luomusta

Ulla Bovellan & Pirkko Tuominen | ProAgria Itä-Suomi

Sisältö

Luomutilan tukivinkit

Huomioita tuotantoehdoista: viljelykierto ja viljavuuskasviasiat

<https://www.proagria.fi/asiantuntijat>

Ehdollisuus

GAEC 1: Pysyvän nurmen alan kansallinen seuranta

- Vuodesta 2023 alkaen myös luomutiloilla huomioidaan pysyvät nurmet (seuranta ollut käynnissä taustalla jo aiemmin)
- Pysyvä nurmi = lohko, joka ollut kuusi vuotta tai kauemmin nurmella

GAEC 6: Talviaikainen vähimmäismaanpeite ja kesantojen kasvipeite kesällä

- Huomioi, että vähimmäismaanpeite 31.10.-15.3. toteutuu muiden kuin pysyvän nurmen lohkojen osalta
- Kesannot pääosin kasvipeitteisiä, mutta avokesannointi edelleen sallittu, kun sille on peruste

GAEC 7: Viljelykierto

- Uusi vaatimus, josta luomutilat vapautettu → huomioitava tuotantoehtojen viljelykiertovaatimukset

Tuet, joissa ei erityisempää huomioitavaa

Perustulotuki

Uudelleenjakotuki → maksetaan kaikille tiloille 50 ha asti, joten muista hakea!

Luonnonhaittakorvaus → ei enää kotieläinkorotusta

Erikoiskasvipalkkio

Pohjoiset kasvituet

Yleinen hehtaarituki

→ Huomioitava ja muistettava samat asiat kuin tavanomaisellakin tilalla (esim. kesannot enintään 25 %)

Ekojärjestelmätuki

Talviaikainen kasvipeitteisyys

- (Syys)muokkauksia mietittävä myös rikkatorjunnan ja maalajin vaatimusten näkökulmasta
- Huomioi pysyvien nurmien vaikutus ja säilyttämisvaatimukset
- Syyskylvöiset kasvit, nurmien uudistaminen kesällä... Mitä omalle tilalle sopivia vaihtoehtoja löytyy?

Viherlannoitusnurmet, LHN ja monimuotoisuuspellot mahdollista valita sitoumuksen ulkopuolisille aloille

- Viherlannoitusnurmien tukea ei makseta luomutuotannossa olevalle alalle eikä luomusitoumuslohkolle voi valita viherlannoitusnurmi-toimenpidettä?
- Yksittäinen luomusitoumukselle kuuluva lohko voi olla viherlannoitusnurmena enintään 3 vuotta peräkkäin

Luomukotieläinkorotus maksetaan sitoumusalan perusteella niin monelle sitoumukseen sisältyvälle hehtaarille kuin 0,5 ey/ha täyttyy → myös lhn, suojavyöhyke, monimuotoisuuspellot...)

Ympäristökorvaus

Tilakohtaiset toimenpiteet

- Ilmasto- ja ympäristökoulutus → jos valitsit toimenpiteen vuonna 2023, suoritus viimeistään 30.4.2024
- Laajempi maaperäanalyysi → hyvä toimenpidevaihtoehto lohkoille joiden kasvukyky mietityttää

Lohkokohtaiset toimenpiteet

- Maanparannus ja saneerauskasvit hyvä vaihtoehto → alkukesän kesannointimahdollisuus, loppukesälle typensitojakasvi..
- Kerääjäkasviksi ei käy puhdas typensitojakasvusto esim. valkoapila
- Kiertotalouden edistäminen → muista hakea tukihaussa vaikka ei vielä varmuutta toteutumisesta!
- Pitkäaikaiset nurmitoimenpiteet eli suojavaiohykkeet ja turvepeltojen nurmet → sopiiko itselle, omille pelloille ja kasvustoille?

Voiko toimenpide olla samanaikaisesti samalla lohkolle ja maksetaanko lohkolle tukea molemmista toimenpiteistä?

		Tilakohtainen toimenpide, peltokasvit																
Ympäristökorvaus	Tilakohtainen toimenpide, puutarhakasvit	3	Tilakohtainen toimenpide, puutarhakasvit															
	Maanparannus- ja saneerauskasvit	1	1	Maanparannus- ja saneerauskasvit														
	Kerääjäkasvien viljely	1	1	3	Kerääjäkasvien viljely													
	Kiertotalouden edistäminen	1	1	1	1	Kiertotalouden edistäminen												
	Suojavyöhykkeet	3	3	3	3	3	Suojavyöhykkeet											
	Turvepeltojen nurmet	1	3	3	3	1	3	Turvepeltojen nurmet										
	Valumavesien hallinta, säätösalaajitus	1	1	1	1	1	1	1	Valumavesien hallinta, säätösalaajitus									
	Valumavesien hallinta, altakastelu	1	1	1	1	1	1	1	3	Valumavesien hallinta, altakastelu								
	Puutarhakasvien vaihtoehtoiset kasvinsuojelumenetelmät	3	1	3	1	1	3	3	1	1	Puutarhakasvien vaihtoehtoiset kasvinsuojelumenetelmät							
	Lintupellot	1	1	3	1	1	3	1	1	1	3	Lintupellot						
Luomukorvaus	Kasvinviljely	1	1	1	1	1	4 ^A	1	1	1	3 ^B	1	Kasvinviljely					
	Avomaavihannekset	1	1	3	1	1	3	3	1	1	3 ^B	1	3	Avomaavihannekset				
	Kotieläintuotanto	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3 ^B	1	1	1	Kotieläintuotanto			
Ekojärjestelmätuki	Talviaikainen kasvipeitteisyys	1	1	1	1	1	3	3	1	1	1	1	1	1	Talviaikainen kasvipeitteisyys			
	Viherlannoitusnurmet	2 ^C	3	3	3	3	3	3	1	1	3	3	3	3	1	Viherlannoitusnurmet		
	Monimuotoisuukasvit	2 ^C	3	3	3	1 ^E	3	3	1	1	3	3	2 ^D	3	1	1	3	Monimuotoisuukasvit
	Luonnonhoitonurmet	2 ^C	3	3	3	3	3	3	1	1	3	3	2 ^D	3	1	1	3	3

1	voi ilmoittaa samalle lohkolle, molemmat maksetaan
2	lohkolle maksetaan vain ekojärjestelmätuki
3	ei voi ilmoittaa samalle lohkolle
4	lohkolle maksetaan vain ympäristökorvaus

<https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/peltotuet/ekojarjestelmatuki/tukiehdot-ekojarjestelmatuki/tukiehdot-ekojarjestelmatuki-2023/>

Monta mahdollisuutta nurmille...

Korvauskelvottomalla vai korvauskelpoisella lohkolla?
Korvauskelpoinen ala sitoumukseen vai ei?
Tuotantonurmi vai viherkesanto vai lhn vai
suojavyöhyke...

<https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/oppaat/hakuoppaat/hakuoppaat/kasvien-ilmoittaminen-ja-tukitasot/kasvien-ilmoittaminen-ja-tukitasot-2023/#nurmet>

<https://www.ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/oppaat/hakuoppaat/hakuoppaat/kasvien-ilmoittaminen-ja-tukitasot/kasvien-ilmoittaminen-ja-tukitasot-2023/#kesannot-ja-monimuotoisuuskasvit>

Luomusitoumus: myyntikasvivaatimus

Myyntikasveja viljeltävä vuosittain vähintään 30 %:lla siirtymävaiheen ohittaneesta sitoumusalasta

- Kasvitilat
- Avomaanvihannestilat
- Myös kotieläinsitoumuksen tehneillä tiloilla, joilla on paljon pinta-alaa suhteessa eläinmäärään → jos eläintiheys alle 0,3 ey/ha, on pystyttävä perustelevaan rehualan tarve

Vipuneuvojaan mahdollisesti tulossa vuositarkiste myyntikasvien määrään → jos myyntikasvien määrässä on vajeusta 2 kertaa kolmen vuoden aikana, seuraamus kaksinkertaistuu

Luomusitoumus: myyntikasvivaatimus

Myyntikasviksi käyvät

- Herne + tukikasvi (kasvustossa alle 10 %?)
- Tarhaherne, jos sopimustuotantoa ja sopimus tehty 15.6.2024
- Tuleentuneena korjattavat seoskasvustot, joiden kasvit ovat myyntikasviluettelossa ja joiden sadosta eri viljelykasvien siemenet voidaan erotella → tarkista hyväksyttävät kasvikoodit ja seossuhteet

Myyntikasveja **eivät ole**

- Ennen tuleentumista korjattavat viljat ja palkoviljat
- Seoskasvusto (viljat) eli seosvilja
- Seoskasvusto (valkuaiskasvit ja vilja) eli seokset, joissa valkuaiskasvin osuus on alle 50% kylvösiemenseoksen painosta
- Hunajantuotantoon tarkoitettut kasvustot → aitohunajakukka kuitenkin käy, jos ei ilmoita saneerauskasvina

Luomusitoumus: myyntikasvivaatimus

Myyntikasvivaatimus ei koske tilaa, jos tilalla on

- Luonnonmukaisen kotieläintuotannon sitoumus ja **eläimiä vähintään 0,3 ey/ha**
- Sopimus rehuntuotannosta luomukotieläinsitoumuksen antaneen tilan kanssa → tarkkana eläintiheyden kanssa ja perustelut rehuntarpeelle! Onhan tilalla edelleen eläimiä ja sopimus voimassa? Kirjallinen sopimus ja kirjanpito rehun toimittamisesta
- Sopimus rehuntuotannosta välitysliikkeen/rehuvalmistajan kanssa

Luomukotieläinkorotus maksetaan sitoumusalalle, jolle riittää eläintiheyttä 0,5 ey /ha

- Huomioi mahdollisessa eläinmäärän lisäyksessä rehun sekä eläntilan riittävyys → Muista päivittää myös tiedot eläintenpitäjärekisteriin ajan tasalle ja tarkistaa ympäristöluvan / eläinsuojailmoituksen tarve
- Mahdollistaa pinta-alan lisäämisen ilman, että kotieläinkorotus menetettäisiin kokonaan

Huomioi luomun tuotantoehdoista

<https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/oppaat/Luomukasvintuotanto/luomu-kasvintuotanto/>
(Päivitetty 7.3.2024)

Viljelykiertovaatimukset (pitkäaikaiset nurmet)

Lisäysaineistosäännökset

Luomusuunnitelmat

Siirtymävaiheen lyhennyshakemukset

Eläinten hankinta tavanomaisesta (alkuperäisrodut)

Rehut (kivennäiset)

Lääkintä (varoaika)

Ulkoilu

Viljelykiertovaatimukset

Palkokasveja pääkasveina tai aluskasveina vähintään 30 % kullakin lohkolla

Palkokasveja voi viljellä kasvattamalla esimerkiksi:

- palkokasvien puhdaskasvustoja
- suurisiemenisten palkokasvilajien ja esimerkiksi korsiviljojen sekakasvustoja, joissa palkokasvien siementen osuus seoksessa on vähintään 50 prosenttia tai vähintään 50 kg/ha
- nurmiseoksia, joissa pienisiemenisten palkokasvilajien siementen osuus on vähintään 15% ja vähintään 3 kg/ha nurmea perustettaessa

Maan viljavuutta ylläpitävä kasvusto vähintään yhtenä vuonna pääkasvina sekä vähintään 50 % viljelykierron pää-, väli- tai kerääjäkasvina

Viljavuuskasvustoja ovat:

- viljelykiertoon kuuluvat yksi- tai monivuotiset nurmet
- yksivuotiset viherlannoituskasvustot
- nurmipalkokasvit tai muut nurmikasvit tai alus-, väli- tai kerääjäkasvina
- ympäristökorvauksen saneeraus- ja maanparannuskasvit
- avomaanvihannesviljelykierron runsaasti satotähteitä tuottavat kasvit (esimerkiksi keräkaali tai pakasteherne)

Apilanurmi voi olla samanaikaisesti sekä palkokasvi että viljavuuskasvusto. **Nurmikasvusto ilman palkokasvia**, esimerkiksi timoteinurmi, on viljavuuskasvusto.

Viljelykiertovaatimukset

Kasvinsuojeluun liittyviä kasvinvuorotusvaatimukset

Viljakasveja voi olla enintään kolmena vuotena peräkkäin kullakin lohkolla.

Palkoviljoja, öljykasveja, perunaa sekä muita saman kasvisuvun yksivuotisia erikoiskasveja voi olla enintään kahtena vuotena peräkkäin kullakin lohkolla

! Vinkkejä viljelykiertojen ja suunnitelmien laatimiseen ja vaatimuksenmukaisuuden tarkistamiseen:

<https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/oppaat/Luomukasvintuotanto/luomukasvintuotanto/#LIITE3>

Viljelykiertovaatimukset

Tila: Luomutorppa

		Kasvit:						
		OK?	Vuosi 1	Vuosi 2	Vuosi 3	Vuosi 4	Vuosi 5	Vuosi 6
			Vilja+ kerääjä	Vilja+ns	Nurmi	Nurmi	Nurmi	Syys- rypsi
Palkokasvi	%	67		X	X	X	X	
Viljavuuskasvusto	%	83	X	X	X	X	X	
Viljavuuskasvi pääkasvina	K/E	ok						
Peräkkäisyys	K/E	ok						

Kerääjä = raiheinä

Nurmi = apilapitoinen (yli 3 kg/ha)

Pitkäaikaiset nurmet

Viljelykiertovaatimus ei koske sellaisia nurmialoja, joita luomusuunnitelman mukaan pidetään nurmella jatkuvasti (esimerkiksi suojavyöhykkeet, pysyvät laidunnurmet ja muut pitkäaikaiset nurmet)

Nurmialojen tuotannon tavoitteet ja niiden mukaiset hoitotoimenpiteet kuten täydennyskylvöjen siemenmäärä, sadon käyttö, kasvinsuojelutoimenpiteet (esimerkiksi puhdistusniitot) ja toimenpiteiden ajankohdat on kuvattava luomusuunnitelmassa

- Näillä ei palkokasvivaatimusta
- Voivat olla sitoumuksessa tai sen ulkopuolella
- Tuotantoehdoissa ei enää rajoitusta siitä, monenako vuonna nurmi voidaan niittää maahan
- Huomioi, että kasvusto on myös muiden tukiehtojen mukainen

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

KAINUUN LUOMUINFO 2024

Katie Halonen

| 2.4.2024

MTK-Pohjois-Suomi MaaseutuHarava 2 –hankkeen luomuinfo, Hybridi; Vuokatin urheilupuisto, Sotkamo / Teams

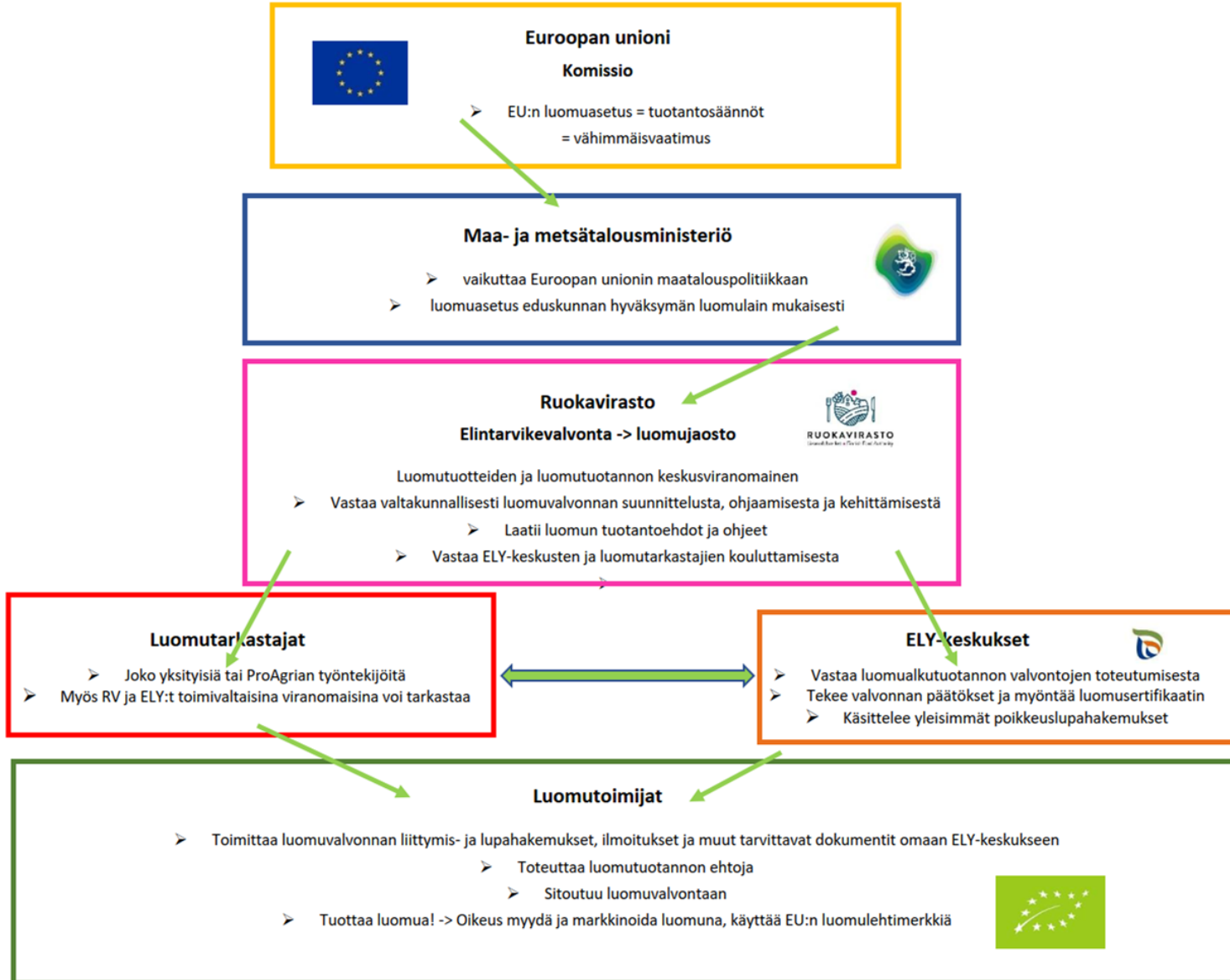
ProAgria

Ajankohtaista luomusta

KIITOS

Ulla Bovellan & Pirkko Tuominen | ProAgria Itä-Suomi

LUOMUVALVONTA

LUOMUSITOUMUS

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LUOMUVALVONTA JA -TUOTANTOEHDOT

Katie Halonen

MTK-Pohjois-Suomi MaaseutuHarava 2 –hankkeen luomuinfo, Hybridi; | 2.4.2024
Vuokatin urheilupuisto, Sotkamo / Teams

Luomuvuosi 2023 Kainuussa

- Kainuussa 62 luomumaatilaa
  - joista 16 luomukotieläintiloja
  - uusia tiloja liittyi 2
  - lopetti 20 maatilaa
- 1 keruutoimijaa (lopetti 1 toimija)
- Luomuviljelty peltoala Kainuussa 19,4%
- Tilastoja: ruokavirasto.fi/teemat/luomu/luomumaatilat/tilastot-ja-tietohaut/

Luomuvalvonnat Kainuussa 2023

- Kainuu mukana harvennetun tarkastuksen pilotoinnissa
  - Kutsu lähetettiin 28:lle toimijalle, mukaan lähti 22 toimijaa
  - Varmennusmenettely joka korvaa ko. vuoden tuotantotarkastuksen
  - Voidaan toteuttaa toimijalle joka toinen vuosi
  - Mukaan voi päästä jos pelkkä kasvintuotantotila tai perusmuotoista keruutoimintaa sekä valvonnassa alle 120ha, ei markkinointikieltoja tai kehotuksia meneillään.
  - Toteutettiin vastaamalla Elystä lähetettyihin kysymyksiin sähköpostitse
  - Seuraavalla lähitarkastuksella tarkastetaan toteutunut toiminta edellisestä tarkastuskäynnistä eteenpäin <- Ei poista velvoitetta noudattaa tuotantoehtoja kuten kirjaamisvelvoitetta!
- Lopuille tehtiin normaali tuotantotarkastus
- Poikkeamia 10kpl
  - 2 markkinointikieltoa!!
  - 8 huomautusta -> kirjanpidosta, siemenistä, täydennysrehuista, laidunnuksesta

Tuotantotarkastukset 2024

- Harvennettuun tarkastukseen lähetetty kutsu 16:lle
  - Vastannut 10 toimijaa
- Lopuille normaali tuotantotarkastus 2024
- Vuosikysymys 2024: Onko toimija tietoinen lainsäädäntömuutoksista ja uusista ohjeista? Onko toimija päivittänyt luomusuunnitelman uusien vaatimusten mukaiseksi?
- Luomusertifikaatit löytyy Traces –järjestelmän hakupalvelusta:
webgate.ec.europa.eu/tracesnt/directory/publication/organic-operator/index

Muut luomutarkastukset ja näytteenotto - osa luomuvalvonnan kokonaisuutta

- Ylimääräiset tarkastukset: tehdään alueellisesti 10 %:lle toimijoista. Voi sattua kohdalle vaikka kaikki olisi ollut kunnossa. Maksuton toimijalle.
- Ennalta ilmoittamattomat tarkastukset: 10% kaikista tarkastuksista. Voidaan tehdä ylimääräiset tarkastukset ja tuotantotarkastukset
- Uusintatarkastus: voidaan tehdä jos tilalla on ollut puutteita tuotantoehtojen noudattamisessa. Aina maksullinen toimijalle.
- Toimistolla jatkettu tarkastus: jos tarkastuksella on puuttunut oleellisia dokumentteja tai tietoja, jolloin tarkastus on jäänyt osittain tai kokonaan kesken, niin että Ely ei voi tehdä tarkastuspäätöstä. Elyn käyttämä aika lisätään tarkastusaikaan.
- Näytteenotot: otetaan kasvustoista ja varastoista. RV ohjeistaa määrät ja lajit. Tarkastaja tai ELY ottaa. Maksuton toimijalle.

Luomun viljelijäkirjeet

- 2024 luomun viljelijäkirje on julkaistu osoitteessa: ruokavirasto.fi/teemat/luomu/luomumaatilat/viljelijakirjeet/
- Ilmestymisestä tiedotetaan tuenhakijoiden uutiskirjeessä
  - Uutiskirjeen voi tilata myös muut os: ruokavirasto.fi/tietoa-meista/ajankohtaista/tilaa-uutiskirjeita/
- Myös Kainuun Elyn omalla sähköpostitse lähetettävällä luomuinfokirjeellä tiedotetaan
  - Lähetetään kaikille toimijoille ja sidosryhmäläisille, joiden s-posti on luomuvalvonnan tiedossa

Tarkastusmaksut ja -laskutus

- Tarkastus- ja lupamaksuihin tullut korotuksia:
  - Vähäriskisen toimijan valvonnan perusmaksu 185€
  - Muiden toimijoiden valvonnan perusmaksu 340€
  - Tarkastuksen tuntihinta 152€/tunti jokaiselta alkavalta puolelta tunnilta
- Eri tuotantosuuntien tarkastusajat lasketaan yhteen, jonka jälkeen pyöristys seuraavaan puoleen tuntiin
- Maksut ruokavirasto.fi/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/yritykset/luomun-lomakkeet-ja-ohjeet/ -> linkki ”Maksuasetusohje 2024”
- Harvennetussa tarkastuksessa laskutetaan toimijalta vain perusmaksu (185€), ei tilakäynnin tuntihintaa

Kasvintuotannon ehdot päivitetty

- Kasvintuotannon ehtojen ohjeeseen on kirjattu lisäyksiä ja tarkennuksia 7.3.2024
- Lisäyksiä/tarkennuksia mm. seuraavissa asioissa:
  - **Luomusuunnitelma!**, viljelykierto- ja lannoitussuunnitelma, kirjaamisvelvoitteet
  - Viljelykierto ja maan viljavuus
  - Lannoitus
  - **Kasvien lisäysaineisto!**
  - Siirtymävaihe
- Kaikki ohjeet löytyy: www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/yritykset/luomun-lomakkeet-ja-ohjeet

Lisäysaineisto

- Säilytä kaikki siemeniin liittyvät dokumentit ja vakuustodistukset
- Pyydä tarvittaessa seoksista myyjältä erittely, jos vakuustodistuksessa ei ole eritelty siementen statusta
- Sivulta ruokavirasto.fi/teemat/luomu/luomumaatilat/luomukasvit/Luomun-tuotantopanokset/ löytyy:
  - Luomulisäysaineistorekisteri
  - Yleinen lupa
  - Kansallinen luettelo
  - Kooste RV:n yleisten lupien voimassaoloajoista
- Poikkeuslupahakemukset Elyyn **1.5. mennessä**. Hakuosoite: <https://touko.ruokavirasto.fi/> (tai 9c-lomake)

Uutta ja ajankohtaista lisäysaineistorintamalla

- Tavanomaisen siemenvaraston käyttö yleisen luvan perusteella
  - Vanhan tavanomaisen siemenvaraston käyttömahdollisuus tulevalla kasvukaudella edellyttää, että laji on yleisessä luvassa, **joka on voimassa 1. helmikuuta lähtien.**
- Yleisen luvan kasvit lukittu
  - -> Yleisen luvan piirissä 1.2. olevia kasvilajeja ei poisteta yleisestä luvasta ajalla 1.2.24-31.1.25, vaikka markkinoille kyseisenä aikana tulleita eriä merkittäisiin luomulisäysaineistorekisteriin. -> samoja lajeja voi tänä aikana olla sekä luomulisäysaineistorekisterissä että yleisessä luvassa
- Tee sähköinen ilmoitus vuoden 2023 aikana yleisellä luvalla käyttämästäsi lisäysaineistosta **31.5.2024 mennessä** osoitteessa ruokavirasto.fi/teemat/luomu/luomumaatilat/luomukasvit/Luomuntuotantopanokset/yleinen-lupa-kayttaa-tavanomaista-lisaysaineistoa/
  - Syy: yleinen lupa on myös poikkeuslupa. Poikkeusluvalla käytettyjen tavanomaisten lisäysaineistojen määrät raportoitava komissiolle (vaihtoehtoisesti kaikki haetaan maksullisella poikkeusluvalla Elyjen kautta, jolloin määrätiedot näkyvät päätöksellä)

Poikkeusluvut: uusi lisäysaineisto

Alla oleva ei koske siementä, jota käytetään uuden lisäysaineiston tuotantoon (esim. kantasiemeneksi tai tilan oman siemenen tuotantoon)

- Lähtökohtaisesti luomussa käytettävä aina luomusiemeniä ja –taimia
- Tarkista lisäysaineistorekisteristä onko haluamaasi lajiketta saatavilla luomuna
  - Jos on, käytä luomua
- Jos ei, tarkista onko ko. laji yleisessä luvassa
  - Jos on, käytä huolelta, mutta muista ilmoittaa RV:lle lajit ja määrät
- Jos ei, tarkasta onko ko. laji (ja käyttötapa) kansallisessa luettelossa
  - Jos on, et voi käyttää etkä saada poikkeuslupaa ko. lajille/lajikkeelle
- Jos ei, voit hakea toimija- ja eräkohtaista poikkeuslupaa. Luvan saatuaasi pyri käyttämään kaikki saman kasvukauden aikana. Varastoon jääneelle oltava uusi voimassa oleva poikkeuslupa seuraavalla kasvukaudella

Poikkeusluvut: ylivuotinen, varastossa oleva lisäysaineisto

Alla oleva ei koske siementä, jota käytetään uuden lisäysaineiston tuotantoon (esim. kantasiemeneksi tai tilan oman siemenen tuotantoon)

- Tarkista onko varastossa oleva lisäysaineisto luomua
  - **Jos on**, käytä huolelta
- **Jos ei**, tarkista onko ko. laji yleisessä luvassa, joka on voimassa 1.2. lähtien
  - **Jos on**, käytä huolelta, mutta muista ilmoittaa RV:lle lajit ja määrät
- **Jos ei**, tarkasta onko ko. laji (ja käyttötapa) kansallisessa luettelossa
  - **Jos on**, et voi käyttää etkä saada poikkeuslupaa ko. lajille/lajikkeelle
- **Jos ei**, tarkista lisäysaineistorekisteristä onko ko. lajiketta saatavilla luomuna
  - **Jos on**, et voi käyttää etkä saada poikkeuslupaa ko. lajille/lajikkeelle
- **Jos ei**, voit hakea toimija- ja eräkohtaista poikkeuslupaa. Luvan saatuaasi pyri käyttämään kaikki saman kasvukauden aikana. Varastoon jääneelle oltava uusi voimassa oleva poikkeuslupa seuraavalla kasvukaudella

Poikkeusluvut: ylivuotinen, varastossa oleva SIEMENSEOS

- Tarkista onko varastossa olevan seoksen kaikki komponentit luomua
  - **Jos on**, käytä huoletta
- **Jos ei**, tarkista onko seoksen tav.om. laji(t) yleisessä luvassa, joka on voimassa 1.2. lähtien
  - **Jos on**, käytä huoletta, mutta muista ilmoittaa RV:lle lajit ja määrät
- **Jos ei**, voit hakea toimija- ja eräkohtaista poikkeuslupaa. ELY-keskus voi myöntää luvan edellyttäen, että siemenseoserä on alun perin hankittu yhden kasvukauden tarvetta varten.

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LUOMUSITOUMUS JA -SITOUMUSEHDOT

Katie Halonen

MTK-Pohjois-Suomi MaaseutuHarava 2 –hankkeen luomuinfo, Hybridi; | 2.4.2024
Vuokatin urheilupuisto, Sotkamo / Teams

Luomusitoumuksen hakeminen - uudet tilat ja SPV

- Sitoumuskausi 5 vuotta
- Sitoumus annetaan Vipu –palvelussa tukihaun yhteydessä
  - Ilmoita sitoumukselle haluttavat lohkot ja mahdolliset ulkopuolelle jäävät korvauskelpoiset lohkot sekä syy
- Liitteeksi Vipuun
  - (Valvontaan ilmoittautumispaperit)
  - Todistus ammattitaidosta eli luomukoulutuksesta
  - Mahdollinen rehuntuotantosopimus luomukotieläintilan kanssa
- Sitoumuksen siirto uuden toimijan nimiin lomakkeella 160

Sitoumusehdot

- ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/peltotuet/luonnonmukainen-tuotanto/luonnonmukaisen-tuotannon-korvauksen-sitoumusehdot/luonnonmukaisen-tuotannon-korvauksen-sitoumusehdot-2023/
- Kuuluminen luomuvalvontaan
- Koulutusvaatimus = täydentävä koulutus tai neuvontapäivä sitoumuskauden aikana
- Vähintään 5ha korvauskelpoista peltoalaa tai puutarhakasvien viljelyssä 1ha
- Myyntikasvivaatimus
  - Ei koske tiloja, joilla **luomukotieläinsitoumus ja väh. 0,3 ey/ha omia luomueläimiä** tai väh. 50% sitoumusalan sadoista rehuntuotantosopimuksella/-sopimuksilla luomukotieläintilan luomueläimille ja/tai välitysliikkeelle

Myyntikasvivaatimus

- Tuotettava vuosittain jokaisena sitoumusvuonna vähintään 30% luomuvaiheessa olevalla (siirtymävaiheen ohittaneella) sitoumusalalla
  - Lohkoja, joilla myyntikasvien tuottaminen vaikeaa, voi jättää sitoumuksen ulkopuolelle (ei makseta korvausta)
- Myyntikasveiksi luettavat kasvit on lueteltu sitoumusehdoissa
- Viljojen oltava tuleentuneita -> myyntikasviksi ei lueta ennen tuleentumista korjattavia viljoja eikä palkoviljoja ja niiden seoskasvustoja
- Valvonta monitoroinnilla
- Korjuutapaa ei ole rajoitettu

Myyntikasvivaatimus

- Seoskasvustoista kelpaa kasvustot, joiden sadosta eri viljelykasvien siemenet voidaan erotella ja jotka ilmoitetaan nimikkeillä
  - *Seos, herne/härkäpapu/makea lupiini/linssi/vilja*
  - *Seoskasvusto, valkuaiskasvit + öljykasvit*
  - *Seoskasvusto, vilja + öljykasvit*
  - *Seoskasvusto, herne/härkäpapu/makea lupiini/linssi/öljykasvit*
  - *Seoskasvusto, valkuaiskasvit kasvusto sisältää vain valkuaiskasveja*
  - *Seoskasvusto, öljykasvit kasvusto sisältää vain öljykasveja*
- Tuoreena korjattavia ja säilöttäviä tai viljan seoskasvustoja ei hyväksytä myyntikasveiksi

Luomukorvaus

- ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/peltotuet/luonnonmukainen-tuotanto/
- Tuen määrä perustuu sitoumusalaan, joka koostuu korvauskelpoisesta peltopinta-alasta. Sitoumusalan hyväksyy ELY.
- Kotieläintuotannon korvausta maksetaan niistä sitoumukseen sisältyvistä hehtaareista, joilla maksuperuste (0,5 eläinyksikköä/hehtaari) täyttyy.
- Korvaustasot
  - kasvintuotanto 160 €/ha
  - kotieläintuotanto 160 €/ha + 130 €/0,5 ey/ha
  - Avomaan vihannekset 590 €/ha, joka maksetaan ilmoitetun kasvin mukaan
- Ruokavirasto maksaa tuen kahdessa osassa.

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Luonnonmukaisen tuotannon korvaus

Koskien Manner-Suomea

Antti Hietala

**Peltotukien haku 2024 – koulutus kunnille,
ELY-keskuksille, neuvojille ja sidosryhmille**

12.3.2024

Haku 2024

- Uudet sitoumukset haettavissa Vipu-palvelussa sähköisesti.
- Lisäalat haettavissa, Vipu?
- Sitoumuksen muutoksille lomake 215M
  - Lisäalat?
  - Tilatyypin muutokset
  - Sitoumukseen hyväksytyjen eläinlajien poistot/lisäykset
  - Myyntikasvitiedon muutokset
  - Palautus ELY-keskukseen viimeistään 18.6.

Sitoumusehtojen muutokset

- Kotieläinsitoumuksen vähimmäistaso muuttuu, koska eläinsuojelulaki päivitettiin (Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023).
- Niin sanotun kosteaviljelyalan voi liittää sitoumukseen.
  - Kosteaviljelyllä tarkoitetaan viljelyä maatalousmaalla, jossa pohjaveden pintaa on nostettu säätösalaajituksen tai muiden teknisten ratkaisujen avulla, ja jolla on tarkoitus tuottaa tällaisella alalla tuottamiseen soveltuvia maataloustuotteita.

Myyntikasvivaatimus

- Myyntikasveja on viljeltävä sitoumusvuoden aikana yhteensä vähintään 30 % siirtymävaiheen ohittaneesta sitoumusalasta.
  - Kasvitilat
  - Avomaan vihannessitoumukset
  - Kotieläinsitoumuksen tehneet tilat, jos pinta-alaa paljon suhteessa eläinmäärään.
    - Jos eläintiheys on alle 0,3 ey/ha, on pystyttävä perustelemaan rehualan tarve.
- Myyntikasvivaatimus ei koske, jos tilalla on
  - a) luonnonmukaisen kotieläintuotannon sitoumus ja eläimiä vähintään 0,3 ey/ha.
  - b) sopimus rehuntuotannosta luomukotieläinsitoumuksen antaneen tilan kanssa.
  - c) sopimus rehuntuotannosta välitysliikkeen/rehuvalmistajan kanssa.

Sopimus rehuntuotannosta toisen tilan kanssa

- Yhteistyötila on antanut sitoumuksen luomukotieläintuotannosta.
- Vähintään puolet sitoumusalan sadosta toimitetaan yhteistyötilalle.
- Kirjallinen sopimus toimitetaan ELY-keskukseen.
- Osapuolten on pidettävä kirjaa rehun toimittamisesta.

Sopimuksen sisältö:

- tilatunnukset, sopimuksen voimassaoloaika
- vuotuinen toimitettava rehu ja määrä (hehtaareina)
- perusteltava kotieläintilan rehun tarve.

Sopimus rehuntuotannosta välitysliikkeen tai rehuvalmistajan kanssa (1/2)

Sopimuksen sisältö:

- Toimitettava määrä
- Käytävä ilmi, että
  - toimitettu tuote on luonnonmukaisesti tuotettua
  - tuotteen vastaanottaja kuuluu luomuvalvontaan.
- vastaanottajalla oltava voimassa oleva Traces-sertifikaatti.

Sopimus rehuntuotannosta välitysliikkeen tai rehuvalmistajan kanssa (2/2)

Toimijan luomusertifikaatti

Hae: Kirjoita asiakirjan numero, toimijan nimi, yksilöivä tunniste tai osoite, myöntävän laitoksen nimi tai koodi   Showing 49 / 49 results.

Operator Filter

Maa: Suomi (FI)

Alue:

Paikkakunta: Anna paikkakunnan nimi, postinumero...

Postinumero:

Tunnus: Exact match

Certificate Filter

Tarkastuslaitos/tarkastusviranomaistoimija: Kirjoita hakuehto...

Toimija tyyppi: Toimija

Toiminnot:

Jakelu/Markkinoille saattaminen

Valmistus

Tuotteiden luokat:

(e) - Rehu

Nimikkeistöt:

Myyntikasvit

- Tarhaherne (teollisuuden sopimustuotanto) on myyntikasvi vain, jos viljelysopimus on tehty viimeistään 15.6.
- Viljelysopimus palautettava ELY-keskukseen
- Myyntikasviksi ei lueta ennen tuleentumista korjattavia
  - viljoja
  - palkoviljoja
  - viljojen ja palkoviljojen seoskasvustoja.
- Seoskasvustojen on koostuttava myyntikasvilistalla mainituista kasveista
- Vipuneuvojaan pyritään tekemään tarkiste myyntikasvien määrään.
  - Jos myyntikasvien määrässä on vajausta 2 kertaa kolmen vuoden aikana, seuraamus kaksinkertaistuu.

Myyntikasvilistan seoskasvustot

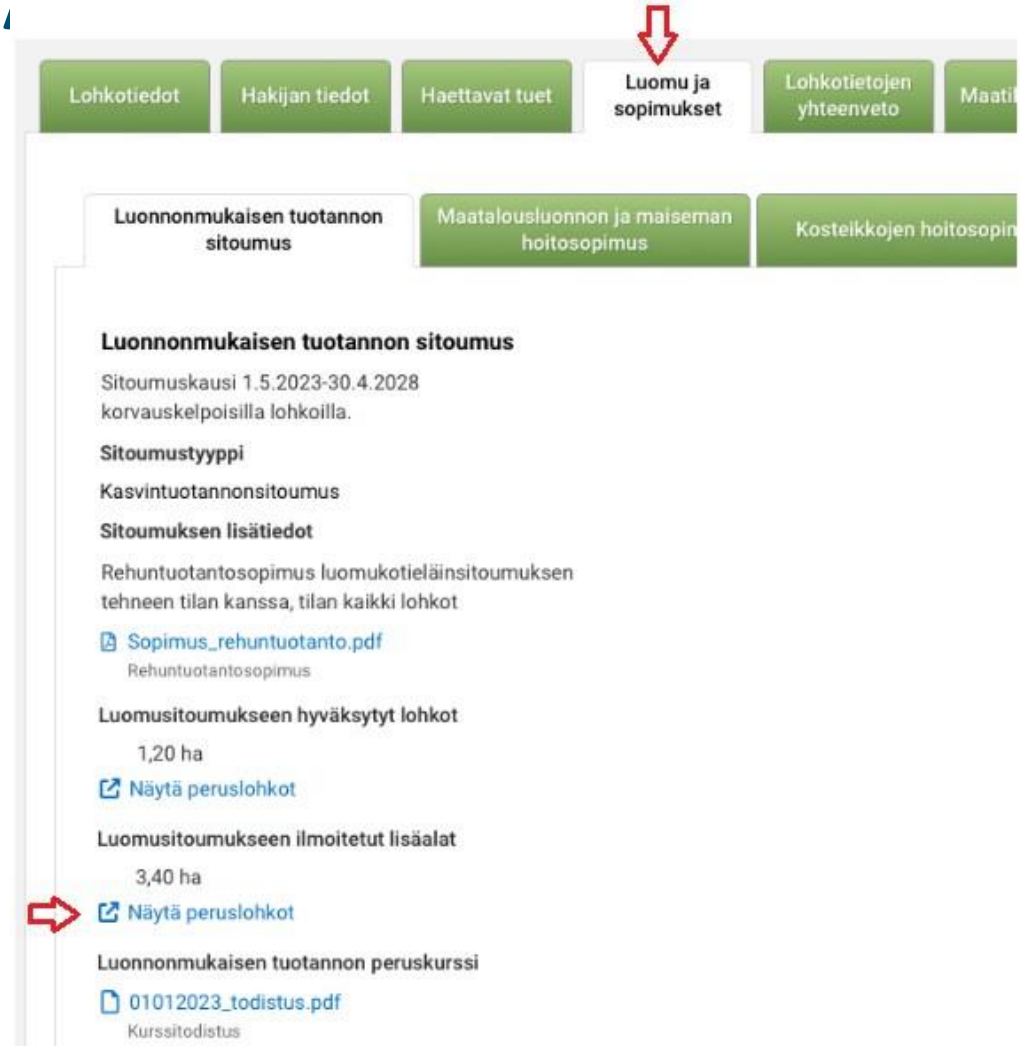
- Seos (herne/härkäpapu/makea lupiini/linssi/vilja)
  - Viljan ja valkuaiskasvin seokset tällä kasvulla!
  - Valkuaiskasvi on herne, härkäpapu, makea lupiini (ei alaskanlupiini eikä komealupiini) tai linssi
  - Kylvösiemenen painosta yli 50 % mainittua valkuaiskasvia, loppu viljaa
- Seos (herne/härkäpapu/makea lupiini/linssi/öljyk.)
  - Kasvusto sisältää vähintään kahta tässä mainittua kasvia
- Seoskasvusto (valkuaiskasvit)
- Seoskasvusto (valkuaiskasvit + öljykasvit)
- Seoskasvusto (vilja + öljykasvit)
- Seoskasvusto (öljykasvit)

Luomukorvauksen lisäkoulutus

- Suoritettava sitoumuskauden aikana
  - Huom. ensimmäiset mukautetut sitoumukset päättyvät jo 30.4.2025.
- Yhden päivän koulutus
  - Tulee sisältää: sitoumusehdot, luomun tuotantoehdot ja luomuviljely.
  - Käytännössä koulutusta noin 5 tuntia.
  - Toimitettava todistus tukihakemuksen liitteenä tai suoraan ELY-keskukseen
- Neuvo 2030 neuvontaa vähintään 3 tuntia
  - Sisältö: luonnonmukainen tuotanto
  - Voi jakaa useampaan kertaan
  - Toimitettava neuvontalomake 676, neuvonnan hankenumero, tai muu selvitys suoritetusta neuvonnasta

Vipu – lisäalan haku (1/2) LUONNOS

- Mene *Luomu ja sopimukset* – välilehdelle.
- Valitse *Näytä peruslohkot* .

Lohkotiedot Hakijan tiedot Haettavat tuet **Luomu ja sopimukset** Lohkotietojen yhteenveto Maatit

Luonnonmukaisen tuotannon sitoumus Maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimus Kosteikkojen hoitosopimus

Luonnonmukaisen tuotannon sitoumus
Sitoumuskausi 1.5.2023-30.4.2028 korvauskelpoisilla lohkoilla.
Sitomustyyppi
Kasvintuotannonsitoumus
Sitoumuksen lisätiedot
Rehuntuotantosopimus luomukotieläinsitoumuksen tehneen tilan kanssa, tilan kaikki lohkot
[Sopimus_rehuntuotanto.pdf](#)
Rehuntuotantosopimus
Luomusitoumukseen hyväksytyt lohkot
1,20 ha
[Näytä peruslohkot](#)
Luomusitoumukseen ilmoitetut lisäalat
3,40 ha
[Näytä peruslohkot](#)
Luonnonmukaisen tuotannon peruskurssi
[01012023_todistus.pdf](#)
Kurssitodistus

Vipu – lisäalan haku (2/2)

LUONNOS

- Mene *Luomu ja sopimukset* -välilehdelle
- Valitse *Näytä peruslohkot*
- Aukeavassa ikkunassa
  - hallintaan tulleet korvauskelpoiset peruslohkot
  - ovat esivalittuna sitoumukselle haettavaksi.
  - Lohkojen jättö sitoumuksen ulkopuolelle on perusteltava.
  - Tee haluamasi lohkovalinnat ja tallenna tiedot.
  - Vipuneuvojan tarkiste estää palauttamisen, jos tallennusta ei ole tehty.

Luonnonmukaisen tuotannon sitoumus

Sitoumustyyppi Sitoumukseseen haettavat peruslohkot

Sitoumustyyppi
Kasvintuotannositoumus

Sitoumustyyppin lisätieto
✓ rehuntuotantosopimus tehty luomukotieläinsitoumuksen tehneen tilan kanssa (ajanjaksolle 1.5.2023-30.4.2028)

[Sopimus_rehuntuotanto.pdf](#)
Rehuntuotantosopimus

Luonnonmukaisen tuotannon peruskurssi
[01012023_todistus.pdf](#)
Kurssitodistus

Sitoumukseseen haettavat peruslohkot

Tunnus	Nimi	Pinta-ala (ha)	Korvauskelpoinen	Perustelut
☒ 0910036418	Tryvik 2	1,20	Kyllä	
☒ 0910036620	Krock	2,25	Kyllä	
☒ 0910036418	Örnäs	1,20	Kyllä	
☒ 0910036620	Skalen	2,20	Kyllä	
☒ 0910036418	Lisä_ala_1	1,20	Kyllä	
☒ 0910036620	Lisä_ala_2	2,20	Kyllä	

Sitoumuksen ulkopuolelle jäävät peruslohkot

Tunnus	Nimi	Pinta-ala (ha)	Korvauskelpoinen	Perustelut
☐ 0910036418	Fjälltop	1,20	Ei	

Peruuta Tallenna

KAINUUN ELÄINTUOTANNON LUOMUINFO 2024

Halonen Katie

| 3.4.2024

MTK-Pohjois-Suomi MaaseutuHarava 2 –hankkeen luomuinfo, Hybridi; Vuokatin urheiluopisto, Sotkamo / Teams

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LUOMUVALVONTA JA -TUOTANTOEHDOT

Halonen Katie

MTK-Pohjois-Suomi MaaseutuHarava 2 –hankkeen luomuinfo, Hybridi; | 3.4.2024

Vuokatin urheilupuisto, Sotkamo / Teams

Uuden luomuasetuksen 1.1.2022 myötä tulleita muutoksia eläintuotannon ehtoihin

- Eläintuotannon ehdot ruokavirasto.fi/yritykset/oppaat/luomuelain/elaintuotannon-ehdot/
- Kaikkien jalostuseläinten hankinta luvanvaraista, mukaan lukien siitossonnit
- Luomueläinrekisteri ruokavirasto.fi/teemat/luomu/luomumaatilat/luomuelaimet/luomuelainrekisteri/
  - Tarkista ostaessasi ja ennen poikkeusluvan hakemista
  - Ilmoita myydessäsi – Muista ilmoittaa RV:lle kun eläin on myyty!
- 1.1.2023 alkaen sarven sahaukselle/katkaisulle eläinkohtainen lupa -> poikkeuslupalom. 9b lupakohta 7b
- Lääkkeiden varoaika on kaksinkertainen ja **aina vähintään 48h**
  - Myös 0 varoajalliset
  - Ei koske rokotteita
- Suurimmat muutokset siipikarjasektorille, joita Kainuussa ei ole luomussa

Ruokinnasta

- SV2-rehua keskim. Max. 25% päiväannoksesta (100% jos kaikki käytetty SV2-rehu on peräisin omalta tilalta)
- Kasvinsyöjillä rehuomavaraisuus **70%**
  - Voidaan laskea myös yhteistyötilan rehut mukaan
- Täydennysrehut tulee olla muiden rehujen tavoin luomuasetusten mukaisia
  - Lähtökohtaisesti rehuaineet aina luomua, jos ei ole, niin tulee löytyä täytöntöönpanoasetuksen liitteestä 3
- Tavanomaisen melassin käyttö sallittu jos:
  - Luomua ei ole saatavilla
  - Tuotettu/valmistettu ilman kemiallisia liuottimia
  - Enintään 1% rehuannoksesta

Ruokintaan uusia vaihtoehtoja

- Asetuksen (EU) 2021/1165 muutos sallii jatkossa tav.om. propyleeniglykolin, leväöljyn ja kalsiumkloridin käytön rehuaineena.
- Uusia sallittuja hivenaineita ovat rautakelaatti ja -dekstraani, kuparikelaatti, mangaanikelaatit, sinkkikelaatti ja seleenihiiva.
- Kalsiumkloridia, propyleeniglykolia ja rautadekstraania voidaan käyttää vain erityisravinnoksi:
  - Kalsiumkloridia voidaan käyttää poikimahalvauksen ja veren alentuneen kalsiumpitoisuuden aiheuttaman riskin vähentämiseen lypsylehmillä.
  - Propyleeniglykolia voidaan antaa ketoosivaaran vähentämiseen lypsylehmille, uuhille ja kutuille.
  - Rautadekstraania voidaan antaa porsaille syntymän jälkeen riittämättömien rautavarastojen täydentämiseen.

Laidunnus

- Laidunkausi Kainuussa vähintään 3kk
  - Laidunkausi pääsääntöisesti kesäkuun alusta syyskuun loppuun
- Laidunkaudella aina oltava mahdollisuus päästä ulos (vaikka ruokinta järjestettäisiin karjasuojassa)

NAUTOJEN ULKOILU

1.1.2022 alkaen

kesäaika

LAITUMELLA

ULKOTARHASSA

SISÄTILOISSA

mahdolliset tapaukset

yli 1 v.
sonnit

sairas
eläin

eläinsuoja

pihatto

parsi
(Lupa 2)

palaa laumaan / teuraaksi

pidennetty
laidunkausi

talviaika

**Ei pakollista
talviulkoilua**

**Ulkoilutus väh.
2 krt/vko**

**Päivittäinen
ulkoilu**

Ilmoitusvelvollisuus

- Kaikesta tapahtuneesta, joka on tuotantoehtojen vastaisesta!
  - Viljelijän etu ja turva
- ELY-keskukseen tulee jatkossa ilmoittaa aina, jos eläintä pidetään tuotantoehtojen vastaisesti sisällä tai tarhassa/aitauksessa
- Ilmoitus ei anna lupaa toimia tuotantoehtojen vastaisesti, mutta on viljelijän turvana <- voidaan ottaa huomioon tarkastuksen sattuessa kohdalle
- Vapaamuotoinen sähköpostilla tai puhelimitse.
- Syy oltava hyvä!

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LUOMUSITOUMUS JA -SITOUMUSEHDOT

Halonen Katie

MTK-Pohjois-Suomi MaaseutuHarava 2 –hankkeen luomuinfo, Hybridi; | 3.4.2024

Vuokatin urheiluopisto, Sotkamo / Teams

Myyntikasvivaatimus ja rehuntuotantosopimus

- Myyntikasvivaatimus koskee myös tilaa, jolla kotieläinsitoumus, jos pinta-alaa on paljon suhteessa eläinmäärään
-> Jos eläintiheys on alle 0,3ey/ha, on pystyttävä perustelemaan rehualan tarve!

Luomukorvaus

- ruokavirasto.fi/tuet/maatalous/peltotuet/luonnonmukainen-tuotanto/
- Tuen määrä perustuu sitoumusalaan, joka koostuu korvauskelpoisesta peltopinta-alasta. Sitoumusalan hyväksyy ELY.
- Kotieläintuotannon korvausta maksetaan niistä sitoumukseen sisältyvistä hehtaareista, joilla maksuperuste (0,5 eläinyksikköä/hehtaari) täyttyy.
- Korvaustasot
  - kasvintuotanto 160 €/ha
  - kotieläintuotanto 160 €/ha + 130 €/0,5 ey/ha
- Ruokavirasto maksaa tuen kahdessa osassa.

Eläinmäärän laskeminen

- Keskimääräinen eläinmäärä kalenterivuoden aikana
- Eläinmäärä otetaan huomioon sitoumuskauden alusta lähtien
- Laskennan perusteena olevaa eläinlajia voi muuttaa sitoumus- tai kalenterivuoden alusta
- Huomioidaan rekisterissä olevat eläimet

Yhteystiedot

Katie Halonen

Luomuasiantuntija

p. 0295 023 583

luomu.kainuu@ely-keskus.fi

katie.halonen@ely-keskus.fi

Facebookissa: Luomuasiantuntija Katie
Halonen Kainuu

Postiosoite:

Kainuun ELY-keskus

Maaseutupalvelut –yksikkö

PL 115

87101 KAJAANI

Kirjaamo.kainuu@ely-keskus.fi

Käyntiosoite:

Kalliokatu 4,

87100 KAJAANI

3.4.2024

Ympäristösopimus ja luomupäivä

KIITOS

MaaseutuHarava2

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

ProAgria
Itä-Suomi